

Kanta- ja Päijät-Hämeen aikuiskoulutus haasteiden edessä

Ennakointia vuosille 2012–2015

PIRJO VIRTANEN

Kanta- ja Päijät-Hämeen aikuiskoulutus haasteiden edessä

Ennakointia vuosille 2012-2015

PIRJO VIRTANEN

RAPORTEJA 46 | 2012

**KANTA- JA PÄIJÄT-HÄMEEN AIKUIKOULUTUS HAASTEIDEN EDESSÄ
ENNAKOINTIA VUOSILLE 2012-2015**

Hämeen elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus

Taitto: Salla Salo

Kansikuva: ©Tekes, Anton Kalland

ISBN 978-952-257-532-6 (PDF)

ISSN-L 2242-2846

ISSN 2242-2854 (verkkajulkaisu)

URN:ISBN:978-952-257-532-6

www.ely-keskus.fi/julkaisut | www.doria.fi/ely-keskus

Sisältö

1. Johdanto	3
2. Toimintaympäristö	4
2.1. Väestö	4
2.1.1. Väestön määrä	4
2.1.2. Ikärakenne	5
2.1.3. Koulutusrakenne	6
2.1.4. Maahanmuutto ja vieraskielinen väestö.....	9
2.2. Työvoima	12
2.2.1. Työvoimatase	12
2.2.2. Työttömyys Hämeessä.....	13
2.2.3. Ennusteita työllisyyden kehityksestä.....	13
2.3. Toimintaympäristön kehitysnäkymiä	16
2.3.1. Kanta-Häme.....	16
2.3.2. Päijät-Häme.....	16
3. Linjauksia aikuiskoulutuksesta	18
3.1. Eurooppa 2020 -strategian osaamista ja työllisyyttä koskevat linjaukset	18
3.2. Suomen kansallisia linjauksia	19
3.2.1. Suomen kansallinen ohjelma Eurooppa 2020 -strategiaan.....	19
3.2.2. Hallitusohjelma	19
3.2.3. Koulutus ja tutkimus vuosina 2011-2016	20
3.2.4. ELY-keskusten strategia-asiakirja vuosille 2012-2015	21
3.3. Maakunnallisia linjauksia	22
3.3.1. Kanta-Häme.....	22
3.3.2. Päijät-Häme.....	22
4. Aikuiskoulutus ja aikuisopiskelu	24
4.1. Omaehtoinen koulutus	24
4.1.1. Toisen asteen koulutus sekä vapaa sivistyö	24
4.1.2. Aikuiset korkeakoulutuksessa.....	26
4.2. Työvoimapolitiittinen aikuiskoulutus	28
4.2.1. Työvoimakoulutuksen lajit	28
4.2.2. Työvoimakoulutukseen osallistuneet Hämeen ELY-keskuksen alueella ..	28
4.3. Henkilöstökoulutus	30
4.4. Oppisopimuskoulutus	30
4.4.1. Oppisopimuskoulutuksen opiskelijamäärät Hämeessä	31
5. Aikuiskoulutuksen järjestäjä- ja ylläpitäjäverkosto	33
5.1. Kanta-Hämeessä aikuisopetusta antavat oppilaitokset	33
5.2. Päijät-Hämeessä aikuisopetusta antavat oppilaitokset	35
6. Mistä vastuksia aikuiskoulutuksen haasteisiin?	36
Lähteet	37

1. Johdanto

Aluehallintouudistuksen yhteydessä sovittiin työnjaosta alueellisessa koulutus- ja osaamistarpeiden ennakoinnissa. Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset (ELY-keskukset) vastaavat lyhyen aikavälin työvoima- ja koulutustarpeiden ennakoinnista sekä seuraavat koulutuksen kysynnän ja tarjonnan kohtaamista. ELY-keskukset osallistuvat maakunnan liittojen koordinoimaan keskipitkän ja pitkän aikavälin ennakointiin ja tuovat siihen kansallisen koulutuspolitiikan sekä työ- ja elinkeinopolitiikan osaamista ja linjauksia.

Alueetasolla maakunnan liiton tehtävänä on vastata alueellisen pitkän ja keskipitkän aikavälin koulutustarpeiden ennakoinnin yhteensovittamisesta ja alueellisten koulutustavoitteiden valmistelusta osana koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnittelua (Laki alueiden kehittämisestä, 1651/2009). Maakunnan liittojen koulutustarpeiden ennakointi tähtää ennen muuta nuorten koulutuksen aloituspaikkojen mitoitukseen. Kanta- ja Päijät-Hämeen osalta aloituspaikkatavoitteet vuodelle 2016 on laadittu Etelä-Suomen yhteistoiminta-alueen maakuntien yhteistyönä. Valtioneuvosto on 15.12.2011 hyväksynyt koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelman (KESU) vuosiksi 2011–2016. KESUssa on linjattu myös lähivuosien aikuiskoulutusta.

Aikuiskoulutus täydentää osaltaan nuorten koulutusta. Aikuiskoulutuksella tarkoitetaan aikuisia varten suunniteltua, organisoitua ja järjestettyä koulutusta. Organisointimuodoiltaan aikuiskoulutus jaetaan kolmeen perusmuotoon: omaehtoiseen koulutukseen, työvoimapolitiittiseen koulutukseen ja henkilöstökoulutukseen. Viime vuosien uudistusten myötä nämä perusmuodot ovat kuitenkin sekoittuneet ja lähentyneet toisiaan. Myös raja nuorten ja aikuisten koulutuksen välillä on hämärtynyt.

Tässä raportissa tarkastellaan Kanta- ja Päijät-Hämeen aikuiskoulutusta. Aluksi kerrotaan toimintaympäristöstä (väestö ja työvoima) ja siihen ennakoituista muutoksista. Sen jälkeen esitellään linjauksia aikuiskoulutuksesta. Aikuisopiskelusta Kanta- ja Päijät-Hämeessä esitetään tilastoaineistoa ja kerrotaan aikuiskoulutuksen järjestäjä- ja ylläpitäjäverkosta. Lopuksi vedetään yhteen aikuiskoulutuksen haasteita ja etsitään niihin vastauksia.

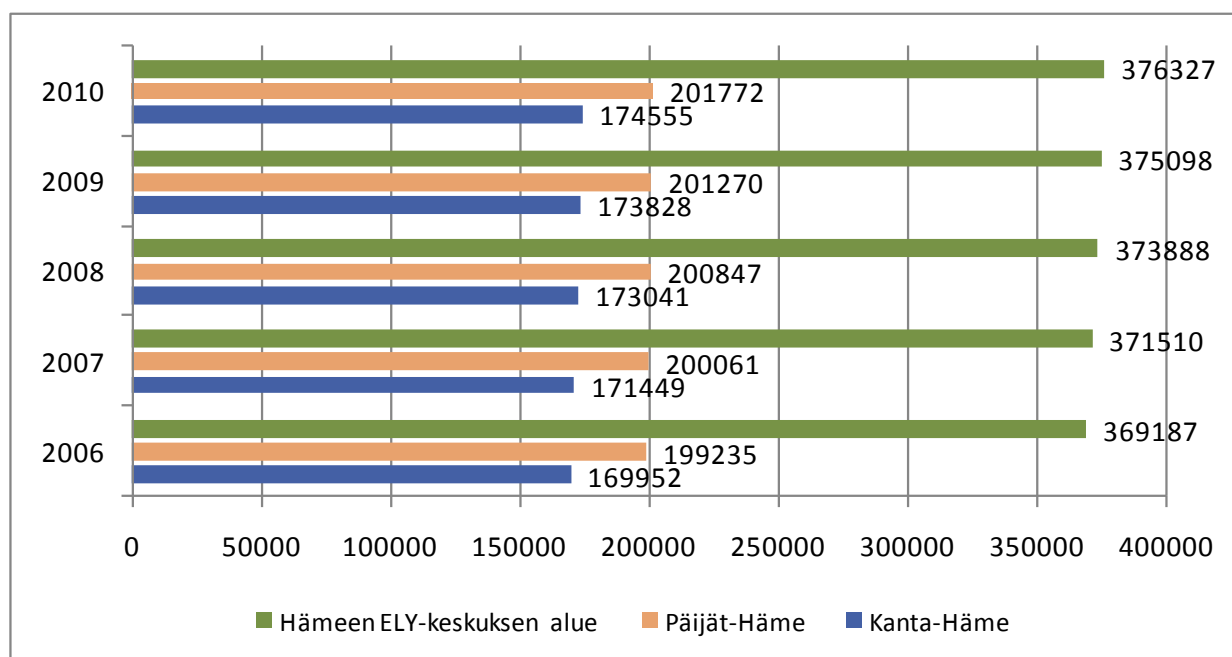
Raportti toteuttaa Hämeen ELY-keskukselle sen ensimmäisessä strategisessa tulosopimuksessa annettua tehtävää seurata alueen työvoiman kysynnän ja tarjonnan kohtaantoa ja laatia lyhyen aikavälin ennusteita työvoima- ja koulutustarpeista. Se luo myös pohjaa Hämeen ELY-keskuksen työvoimapolitiittisille koulutushankinnoille.

2. Toimintaympäristö

2.1. Väestö

2.1.1. Väestön määrä

Väestön ennakkotilaston mukaan väkiluku kasvoi vuonna 2011 sekä Päijät-Hämeessä että Kanta-Hämeessä. Päijät-Hämeen väkiluku 31.12.2011 oli 202 225, mikä oli 453 henkilöä (+0,2 %) enemmän kuin edellisvuonna. Kanta-Hämeessä väkiluku oli 175 245, mikä oli 690 henkilöä (+0,4 %) edellisvuotta enemmän. Hämeen ELY-keskuksen alueen 377 470 asukkaasta 54 prosenttia asuu Päijät-Hämeessä ja 46 prosenttia Kanta-Hämeessä. (Tilastokeskus, Väestö/Väestön ennakkotilasto. 26.1.2012.)

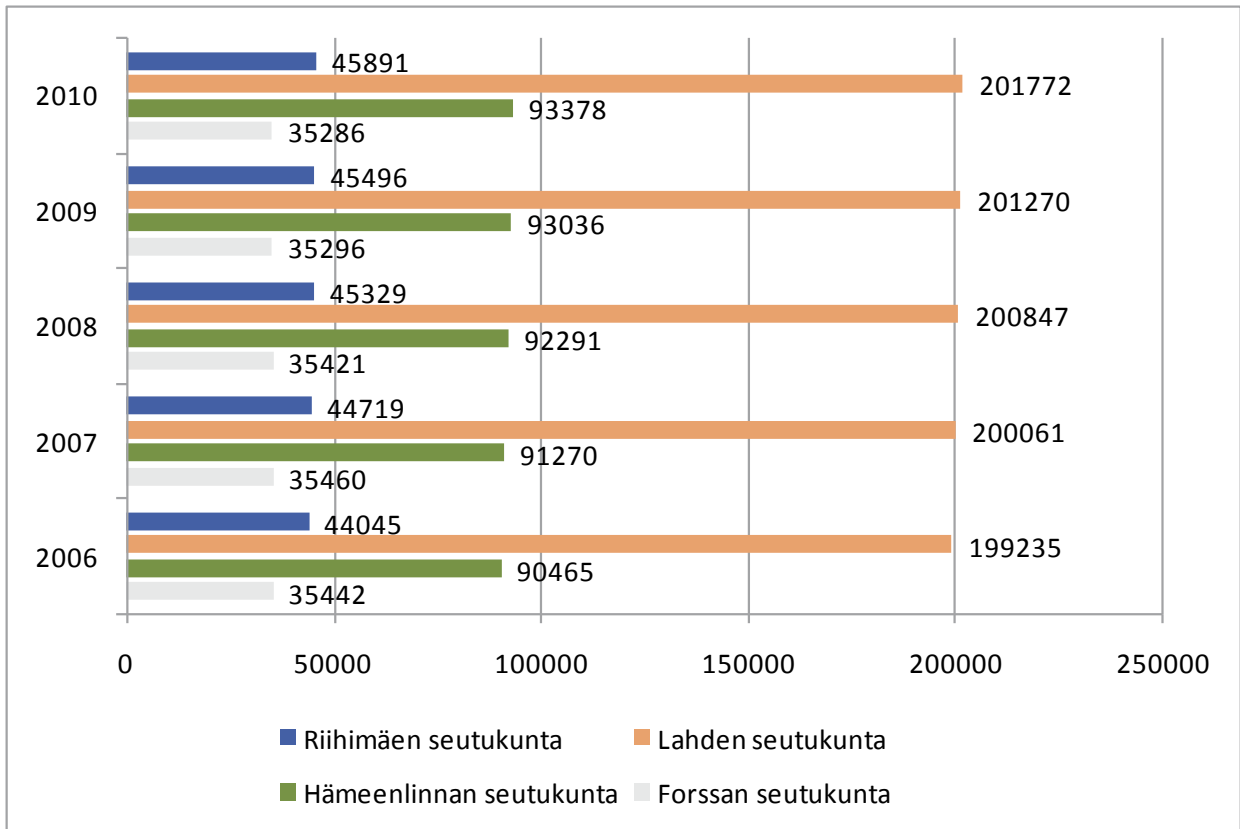

Kuva 1. Väestön määrä Hämeen ELY-keskuksen alueella maakunnittain vuosina 2006–2010.

Lähde: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Tilasto- ja indikaattoripankki SOTKAnet.5.7.2011

Hämeen ELY-keskuksen alueella on neljä seutukuntaa: Kanta-Hämeessä kolme ja Päijät-Hämeessä yksi, sillä Heinolan seutukunta yhdistettiin Lahden seutukuntaan vuoden 2010 alusta. Viime vuosina väestö on vähentynyt Forssan seutukunnassa; muissa Hämeen seutukunnissa väestön määrä on kasvanut.

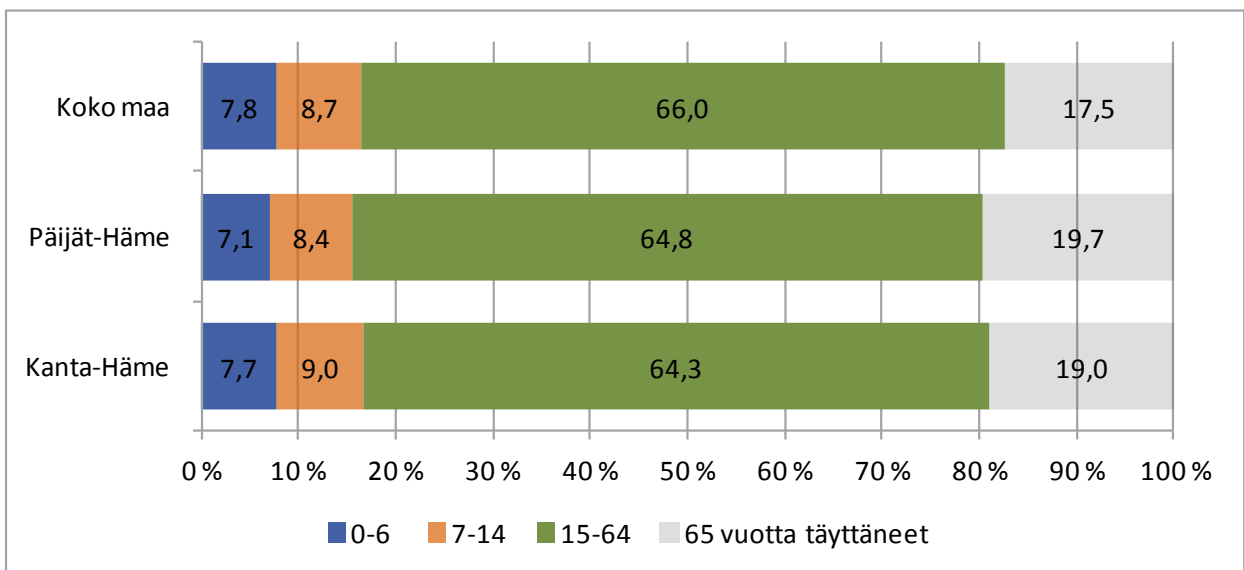
Tilastokeskuksen uusimman **väestöennusteen** (30.9.2009) mukaan väestön ennustetaan kasvavan Hämeen ELY-keskuksen alueella 24 126 asukkaalla vuodesta 2009 vuoteen 2020. Kanta-Hämeessä kasvu on suurempaa kuin Päijät-Hämeessä.

Kuva 2. Väestön määrä Hämeen ELY-keskuksen alueella seutukunnittain vuosina 2006–2010.
Lähde: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Tilasto- ja indikaattoripankki SOTKANet. 6.7.2011

2.1.2. Ikärakenne

Alle 15-vuotiaita on Kanta-Hämeessä hieman yli maan keskiarvon; Päijät-Hämeessä lasten osuus on pienempi kuin maassa keskimäärin. Sekä Kanta- että Päijät-Hämeessä 15–64-vuotiaan väestön osuus on pienempi kuin koko maassa. Kanta-Hämeessä 65 vuotta täyttäneitä on 19,0 % ja Päijät-Hämeessä 19,7 %; koko maassa tämän ikäisen väestön osuus vuonna 2010 oli 17,5 %.

Kuva 3. Väestön ikärakenne Kanta- ja Päijät-Hämeessä vuonna 2010.
Lähde: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Tilasto- ja indikaattoripankki SOTKANet. 24.1.2012

Tilastokeskuksen **väestöennusteen** mukaan lähivuosien aikana 15–64-vuotiaiden määrä vähenee sekä Kanta-että Päijät-Hämeessä. Kanta-Hämeessä tätä nuorempien ja vanhempien ikäluokkien määrä kasvaa. Päijät-Hämeessä vuoteen 2015 mennessä 0-6-vuotiaiden määrä kasvaa, mutta 7-14-vuotiaiden määrä hieman vähenee. Yli 64-vuotiaiden määrä kasvaa Päijät-Hämeessä voimakkaasti.

Taulukko 1. Kanta-Hämeen väestöennuste ikäluokittain.

Lähde: kunnat.net. 19.7.2010.

Kanta-Häme	Vuosi			
	2009	2015	2020	2025
0-6-vuotiaat	13 343	14 076	14 423	14 472
7-14-vuotiaat	15 973	16 211	17 147	17 640
15-64-vuotiaat	112 373	111 596	110 855	111 479
65-74-vuotiaat	16 528	22 595	25 644	24 544
75-84-vuotiaat	11 428	12 114	14 243	19 163
85-vuotiaat ja sitä vanhemmat	4 183	5 379	5 848	6 804
Yhteensä	173 828	181 971	188 160	194 102

Taulukko 2. Päijät-Hämeen väestöennuste ikäluokittain.

Lähde: kunnat.net. 19.7.2010

Päijät-Häme	Vuosi			
	2009	2015	2020	2025
0-6-vuotiaat	14 196	14 698	14 936	14 906
7-14-vuotiaat	17 243	17 173	17 707	18 129
15-64-vuotiaat	131 529	125 165	122 208	121 209
65-74-vuotiaat	20 996	28 854	31 579	28 860
75-84-vuotiaat	12 966	14 811	17 913	24 133
85-vuotiaat ja sitä vanhemmat	4 340	5 797	6 721	8 187
Yhteensä	201 270	206 498	211 064	215 424

2.1.3. Koulutus rakenne

Opetus- ja kulttuuriministeriö on selvittänyt Suomen väestön koulutustason vahvuuksia ja heikkouksia. Väestön koulutustason kansallisessa tarkastelussa esille nousevat koulutustasoerot nuoremman ja vanhemman väestön kesken, suuret koulutustasoerot etenkin nuoremmassa ikäryhmissä miesten ja naisten välillä sekä eräin osin erittäin suuret koulutustasoerot eri alueiden välillä. (Suomen väestön koulutustason vahvuudet ja heikkoudet. 2010.) Samat piirteet luonnehtivat myös Kanta- ja Päijät-Hämeen väestön koulutus rakennetta.

Sekä Kanta-Hämeen että Päijät-Hämeen maakunnan väestön koulutustaso jää alle koko maan keskiarvon **koulutustasomittaimella**^{*)} mitattuna. Kanta-Hämeen seutukunnista alhaisin koulutustaso on Forssan seutukunnassa ja korkein Hämeenlinnan seutukunnassa. Koulutustaso Kanta-Hämeessä on korkeampi kuin Päijät-Hämeessä.

Sekä Kanta- että Päijät-Hämeessä koko maata suurempi osuus väestöstä on ilman perusasteen jälkeistä tutkintoa. Yli 15-vuotiaista hämäläisistä 40 % on suorittanut keskiasteen tutkinnon (tilanne vuonna 2010) korkeimpana tutkintonaan. Korkea-asteen tutkintojen suorittaneiden osuudet jäävät Kanta- ja Päijät-Hämeessä alle maan keskiarvon.

*) Koulutustasomittain ilmaisee väestön koulutustason, joka on mitattu laskemalla perusasteen jälkeen suoritetun korkeimman koulutuksen keskimääräinen pituus henkeä kohti. Väestön koulutustasoa osoittava mittain kuvaa väestöryhmän koulutustasoa koulutuspuituuksella. Väestön koulutustasoa mitattaessa perusjoukkona käytetään 20 vuotta täyttäneitä väestöstä.

Taulukko 3. Koulutustaso Kanta- ja Päijät-Hämeessä vuosina 2006–2010.

Lähde: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Tilasto- ja indikaattoripankki SOTKANet, 25.1.2012.

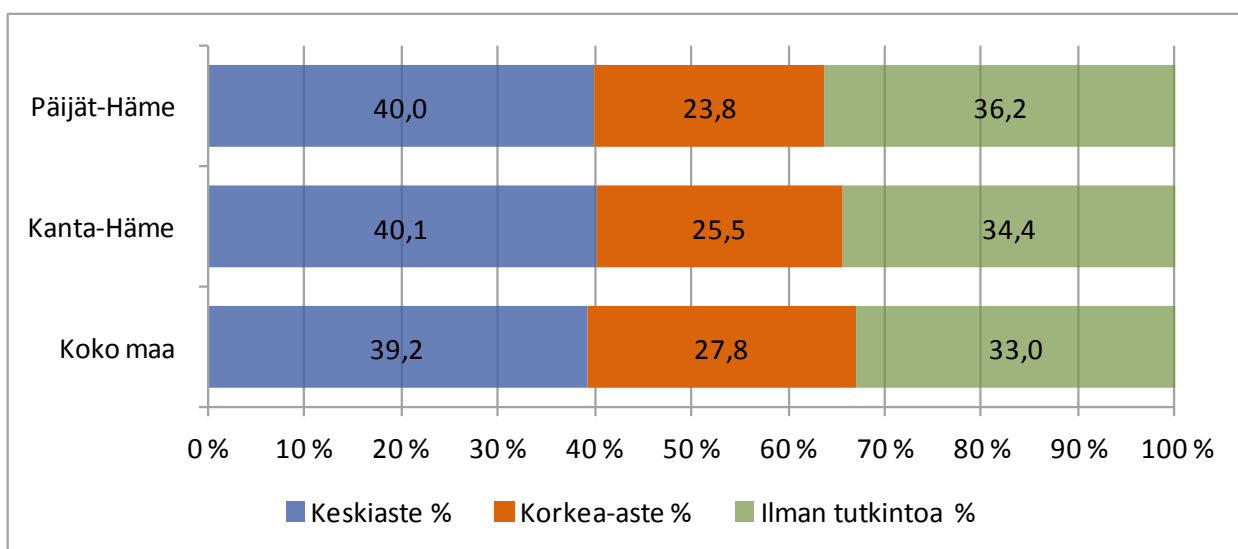
Alue	Vuosi				
	2006	2007	2008	2009	2010
Kanta-Häme	290	296	301	307	311
Forssan seutukunta	259	263	267	271	276
Hämeenlinnan seutukunta	304	311	317	322	327
Riihimäen seutukunta	286	291	296	303	306
Päijät-Häme	279	284	289	294	298
Koko maa	313	319	325	330	335

Taulukko 4. Kanta- ja Päijät-Hämeen 15 vuotta täyttäneen väestön koulutus rakenne tutkinnon mukaan vuonna 2009.

Lähde: Opetushallitus. WERA – web-raportointipalvelu. 4/2011. Väestön koulutus rakenne 10-vuotiskäryhmittäin (lkm ja %) 2009.

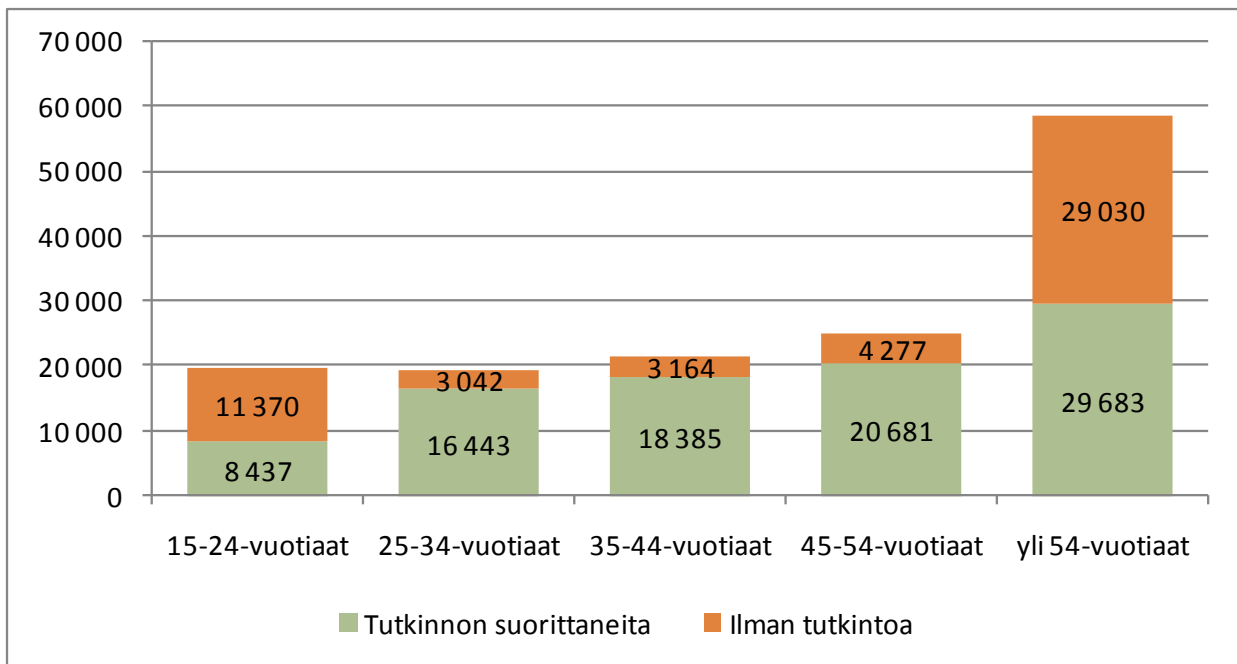
Tutkinto	Kanta-Häme		Päijät-Häme	
	lkm	%	lkm	%
Ylioppilastutkinto	7337	5,1	9162	5,4
Toisen asteen ammatillinen perustutkinto	45319	31,4	53698	31,6
Ammatti- ja erikoisammattitutkinto	4582	3,2	4525	2,7
Opistoaste	17390	12,0	18251	10,7
Alempi korkeakoulu ja ammatillinen korkea-aste 1)	10746	7,4	12996	7,7
Ylempi korkeakoulu 2)	7682	5,3	7872	4,6
Tutkijakoulutusaste 3)	571	0,4	519	0,3
Perusasteen jälkeisiä tutkintoja yhteensä	93629	64,8	105137	63,0
Tuntematon	2	0	6	0
Ei perusasteen jälkeistä tutkintoa	50883	35,2	62802	37,0
Yhteensä	144512	100	107029	100

1) Ammatillinen korkea-aste, ammattikorkeakoulututkinto, alempi korkeakoulututkinto 2) ylempi ammattikorkeakoulututkinto, ylempi korkeakoulututkinto, lääkärin erikoistumisopinnot 3) lisensiaatintutkinto, tohtorintutkinto

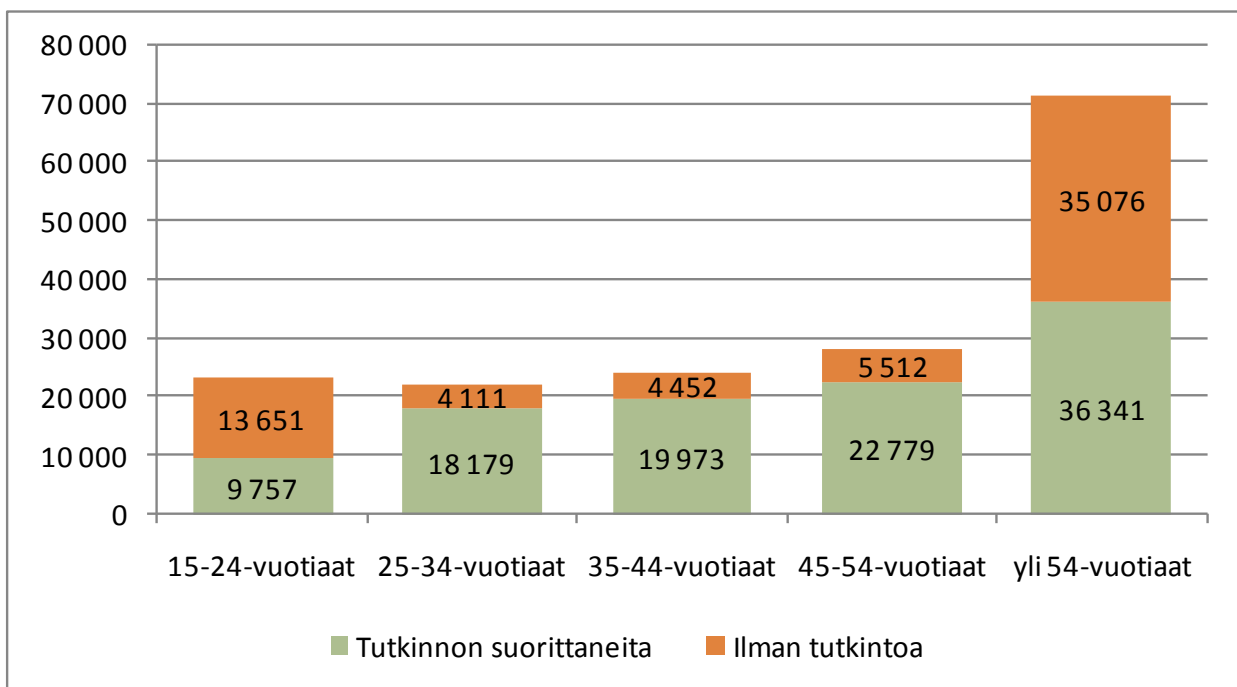
Kuva 4. Tutkinnon suorittaneen väestön (laskettu 15 vuotta täyttäneistä) osuudet Kanta- ja Päijät-Hämeessä vuonna 2010. Kaavio perustuu Tilastokeskuksen PX-Web-tietokantaan Koulutus/Väestön koulutus rakenne. 25.1.2012.

Perusasteen jälkeisiä tutkintoja ilman olevia on erityisen paljon vanhemmissa ikäryhmissä. Huolestuttavaa on, että maakuntia vertailtaessa Päijät-Hämeessä on 20–24-vuotiaista valtakunnallisesti korkein prosenttiosuus, 23,8 %, pelkän perusasteen koulutuksen varassa olevia. Kanta-Hämeessä vastaava osuus on 23,0 % ja koko maassa 19,4 %. (Suomen väestön koulutustason vahvuudet ja heikkoudet. 2010.)

Kuva 5. Vailla perusasteen jälkeistä tutkintoa oleva väestö Kanta-Hämeessä ikäluokittain vuonna 2009.

Lähde: Opetushallitus. WERA – web-raportointipalvelu. 4/2011. Väestön koulutus rakenne 10-vuotiskäryhmittäin (lkm) 2009.

Kuva 6. Vailla perusasteen jälkeistä tutkintoa oleva väestö Päijät-Hämeessä ikäluokittain vuonna 2009.

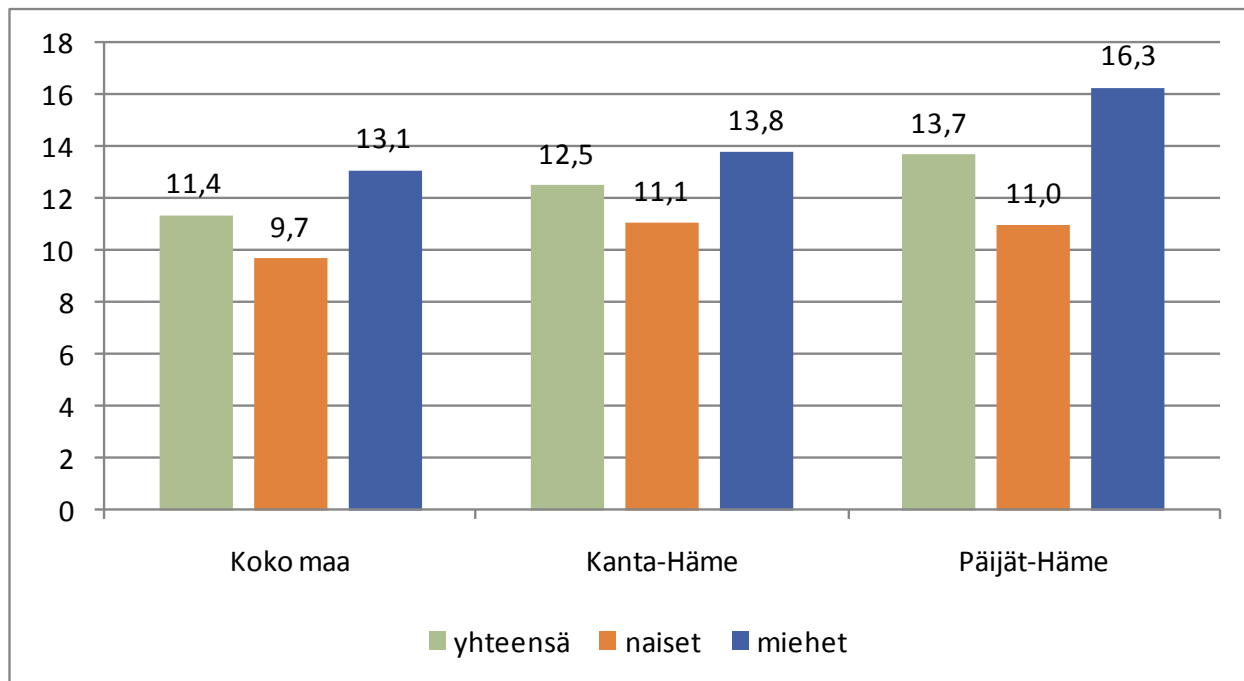
Lähde: Opetushallitus. WERA – web-raportointipalvelu. 4/2011. Väestön koulutus rakenne 10-vuotiskäryhmittäin (lkm) 2009.

Koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelmassa vuosille 2011–2016 (Koulutus ja tutkimus vuosina 2011–2016. 2012) on asetettu tavoitteeksi, että perusasteen jälkeisen tutkinnon suorittaneiden osuus 25–64-vuotiaista nousee 88 prosenttiin vuonna 2020. Vuonna 2010 Kanta-Hämeessä tästä ikäluokasta 79,9 % ja Päijät-Hämeessä 77,2 % oli suorittanut perusasteen jälkeisen tutkinnon (Tilastokeskus, PX-Web-tietokanta, Koulutus/Väestön koulutus rakenne. 25.1.2012).

Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen tilasto- ja indikaattoripankkiin on kerätty tietoja 17–24-vuotiaista koulutuksen ulkopuolelle jääneistä. Näillä tarkoitetaan henkilöitä, jotka kyseisenä vuonna eivät ole opiskelijoita tai joilla ei ole perusasteen jälkeistä koulutusta. Tilastot osoittavat, että koulutuksen ulkopuolelle on jäänyt erityisen paljon

nuoria miehiä Päijät-Hämeessä – nuorten miesten osalta myös Kanta-Hämeen luvut ylittävät valtakunnalliset keskiarvot vuonna 2009.

Koulutuksen ulkopuolelle jääneiden nuorten naisten osuudet ovat alhaisempia kuin miesten. Kanta- ja Päijät-Hämeen naisten osuudet ovat kuitenkin hieman korkeampia kuin koko maassa.

Kuva 7. Koulutuksen ulkopuolelle jääneet 17–24-vuotiaat Kanta- ja Päijät-Hämeessä sekä koko maassa vuonna 2009, prosenttia vastaavanikäisestä väestöstä.

Lähde: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. SOTKANet. 5.7.2011.

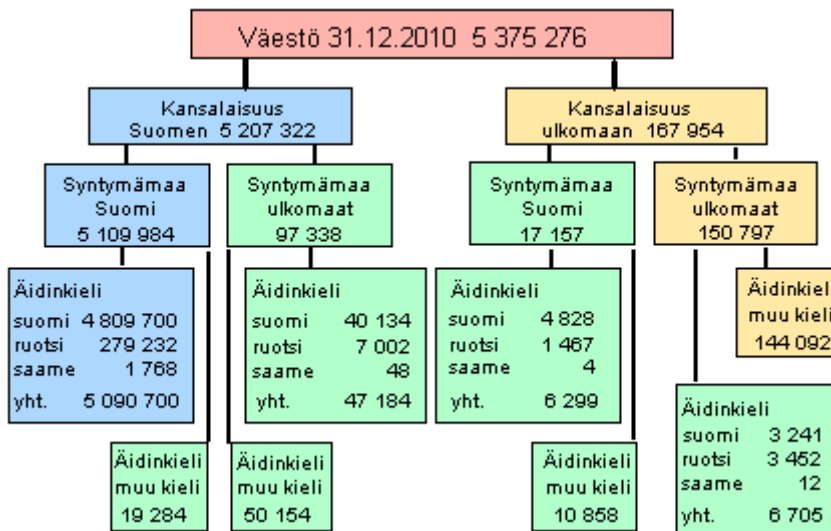
Tilastokeskuksen selvityksen mukaan (Kaukonen. 2009) väestön koulutustaso nousee, mutta miesten koulutustaso nousee hitaammin kuin naisten. Valintojen kannalta ratkaiseva vaihe on peruskoulun päättyessä, jolloin hakeudutaan jatko-opintoihin. Miehet ovat naisia kiinnostuneempia ammatillisesta koulutuksesta, mutta korkeakouluun mennään edelleen pääasiassa lukion kautta.

2.1.4. Maahanmuutto ja vieraskielinen väestö

Suomeen muuttavien määrä on 2000-luvulla vaihdellut 17 000:stä 29 000 henkeen vuodessa. Vuonna 2011 maahanmuutto oli 28 250 henkeä. Vuonna 2011 nettomaahanmuutto Suomeen oli 15 773 henkeä, tästä Kanta-Hämeen osuus oli 354 ja Päijät-Hämeen osuus 412 henkeä. (Väestön ennakkotilasto. 26.1.2012.) Tilastokeskuksen viimeisin väestöennuste (2009) olettaa vuotuisen nettomuuton olevan 15 000 henkilöä seuraavan kolmen tai neljän vuosikymmenen ajan (Myrskylä. 2010).

Muuttajista kolmannes on suomalaisia paluumuuttajia, seuraavaksi eniten Suomeen muuttaa virolaisia ja venäläisiä. Suomeen muuttaneista ulkomaalaisista arviolta viidennes palaa myöhemmin kotimaahansa tai muuttaa johonkin kolmanteen maahan. (Sama.)

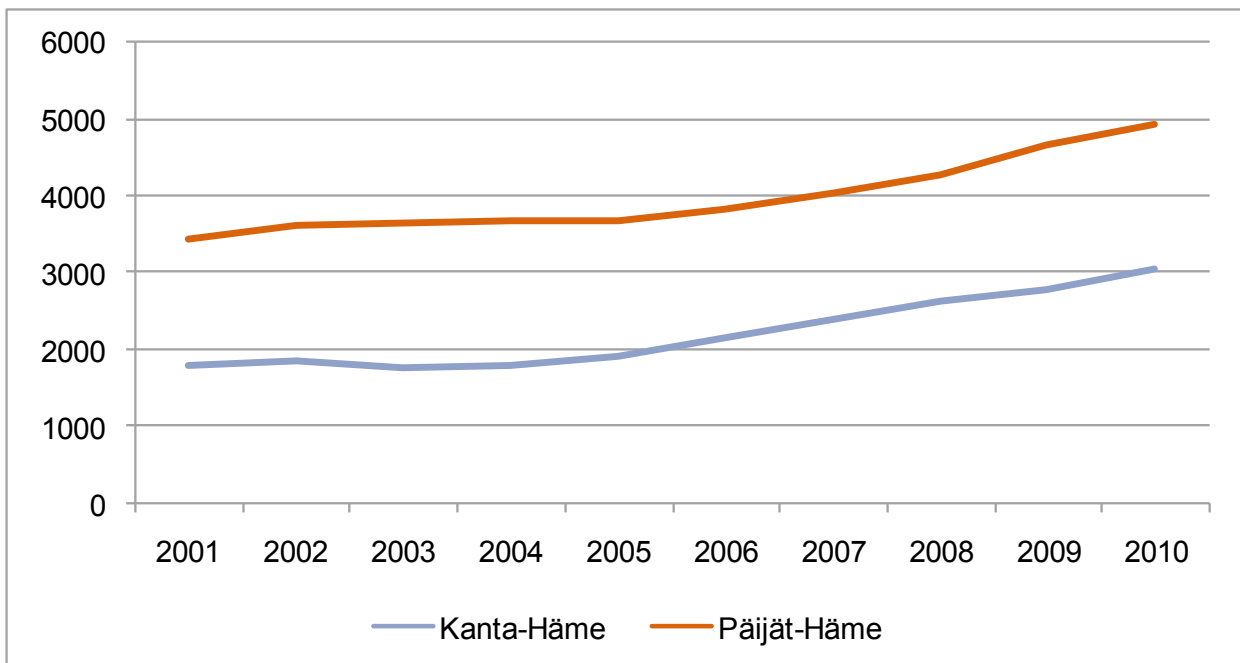
Eri perustein laskettu vakinaisen ulkomaalaistaustaisen väestön määrä Suomessa vaihtelee 168 000 ja 248 000 henkilön välillä. Vuoden 2010 lopussa Suomessa asui 168 000 ulkomaan kansalaista, joista ulkomailla syntyneitä on 151 000. Ulkomaisia kieliä äidinkielenään puhuvia asuu maassamme 224 000, joista 194 000 on syntynyt ulkomailla ja 30 000 Suomessa. (Väestörakenne 2010. 2011.)

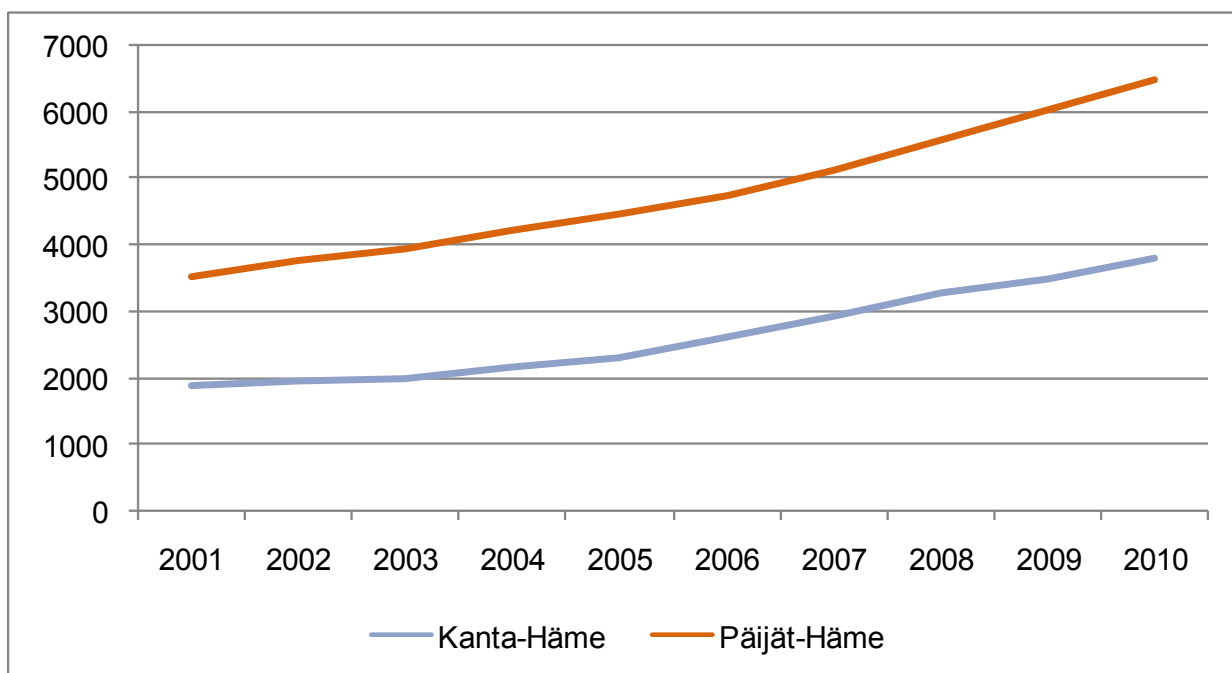
Kuva 8. Väestö syntymämaan, kansalaisuuden ja äidinkielen mukaan 31.12.2010.
Lähde: Väestörakenne 2010. Tilastokeskus. SVT Väestö 2011. 18.3.2011.

Suomessa asuvat ulkomaiden kansalaiset ovat ikärakenteeltaan huomattavasti nuorempia kuin muu väestö. Miespuolisten ulkomaiden kansalaisten keski-ikä oli vuoden 2010 lopussa 33,7 ja naisten 34,4 vuotta. Vastaa- vat koko väestön keski-iat olivat miehillä 40,0 ja naisilla 42,8 vuotta. (Katsaus Suomen väestöön 2010. 2011.)

Hämeessä ulkomaan kansalaisten ja vieraskielisten määrä on 2000-luvulla kasvanut siten, että vuoden 2010 lopussa Kanta-Hämeessä oli 3 045 ulkomaan kansalaista (1,5 % Kanta-Hämeen väestöstä) ja 3 805 vieraskielistä asukasta (1,9 %). Päijät-Hämeessä ulkomaan kansalaisten määrä oli 4 924 (2,8 % Päijät-Hämeen asukkaista) ja vieraskielisten määrä 6 488 (3,7 %). (Tilastokeskus. Väestö/muuttoliike. 29.4.2011.)

Kuva 9. Ulkomaan kansalaisten määrä Kanta- ja Päijät-Hämeessä vuosina 2001–2010.
Kaavio perustuu Tilastokeskuksen PX-Web-tietokantaan Väestö/Väestörakenne.18.3.2011.

Kuva 10. Vieraskielisten määrä Kanta- ja Päijät-Hämeessä vuosina 2001–2010.
Kaavio perustuu Tilastokeskuksen PX-Web-tietokantaan Väestö/Väestörakenne.18.3.2011.

Vuonna 2007 Suomessa työskenteli 70 000 ja vuonna 2008 jo 79 000 ulkomaalaistaustaista (työntekijöiden äidinkieli muu kuin suomi, ruotsi tai saame) henkilöä. Heidän lisäksi Suomessa työskentelee Tilastokeskuksen arvion mukaan noin 50 000 ulkomailta tänne lähettyä, vuokrattua tai muuta sellaista työntekijää, jotka eivät kuulu Suomen väestöön ja joita ei lueta mukaan maan työvoimaan. Tilapäisesti työskenteleviä on paljon rakennustoiminnassa. Yhteensä vakinaisia ja tilapäisiä ulkomaalaisia työntekijöitä on Suomessa noin 130 000 eli yli viisi prosenttia kaikista työllisistä. Osa ulkomaalaisista tekee heikoimmin palkattujen alojen töitä, kuten siivoustöitä ja kaupan ja rakennustoiminnan vähemmän ammattitaitoa vaativia tehtäviä. Myös työvoimapulasta kärsivät alat, kuten sosiaali- ja terveystyöt sekä liikenne, työllistävät ulkomaalaisia. (Myrskylä. 2010.)

Maahanmuuttajat ovat keskittyneet suuriin kaupunkeihin ja erityisesti pääkaupunkiseudulle. Kanta- ja Päijät-Hämeen maakuntien väestöstä vieraskielisen väestön osuus on alle maan keskiarvon. Vuonna 2008 Lahdessa vieraskielisiä oli kuitenkin 4,0 % (3 977 henkeä) kaupungin väestöstä (Maahanmuuttajaväestön asema opetusministeriön tehtäväalueilla. 2009).

Opetusministeriön politiikka-analyysin mukaan vieraskielisen väestön koulutustaso on keskimääräisesti kantaväestöä alempi. Noin puolet on vailla perusasteen jälkeistä koulutusta. Toisaalta tieteellisen jatkotutkinnon suorittaneiden osuus on vieraskielisillä noin kaksi kertaa suurempi kuin kantaväestöllä. (Sama.)

Etelä-Suomen lääninhallituksen selvityksen mukaan vuonna 2007 Kanta-Hämeessä oli 1 505 (60 %) ja Päijät-Hämeessä 2 090 (49 %) yli 15-vuotiasta vieraskielistä, jolla ei ollut perusasteen jälkeistä tutkintoa. Tutkinnon suorittaneita Kanta-Hämeessä oli 1 015 ja Päijät-Hämeessä 2 195. (Vieraskieliset ja koulutus – tilastotietoja. 2009.)

Vieraskielisten oppilaiden koulumenestys peruskoulussa on heikompaa kuin kantaväestöllä, ja he jäävät kantaväestöä useammin peruskoulun jälkeisten jatko-opintojen ulkopuolelle. Toisen polven maahanmuuttajien asema on parempi. Ammatillisen tutkinnon, ammattikorkeakoulututkinnon ja yliopistotutkinnon suorittaneiden vieraskielisten työttömyys on moninkertainen kantaväestöön verrattuna. (Maahanmuuttajaväestön asema opetusministeriön tehtäväalueilla, 2009.)

Uudessa koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelmassa onkin kiinnitetty erityistä huomiota maahanmuuttajien osallistamiseen koulutukseen. Tavoitteena on, että maahanmuuttajat ja maahanmuuttajataustaiset osallistuisivat koulutukseen samassa suhteessa kuin kantaväestö.

2.2. Työvoima

2.2.1. Työvoimatase

Työvoimataseessa väestö jaetaan työmarkkina-aseman mukaisiin pääryhmiin: 15–74-vuotias väestö jaetaan työvoimaan (taloudellisesti aktiiviseen väestöön) ja työvoimaan kuulumattomiin. Työvoima jaetaan edelleen työllisiin ja työttömiin, työlliset puolestaan palkansaajiin ja yrittäjiin. Yrittäjien osuus työllisistä on noin kymmenen prosenttia (Työssäkäynti 2009. Pääasiallinen toiminta ja ammattiasema. 4.4.2011). Työvoima kertoo siis työllisten ja työttömien yhteenlasketun määrän.

Tilastokeskuksen työvoimatutkimuksen mukaan työllisyyden heikkeneminen ja työllisyysasteen lasku pysähtyi vuonna 2010. Myös työttömyysaste pysyi miltei samalla tasolla kuin vuonna 2009. Työllisiä oli 2 447 000 vuonna 2010. Työllisten määrä väheni 10 000 hengellä vuodesta 2009. Työttömiä oli vuonna 2010 keskimäärin 224 000, mikä oli lähes sama kuin vuonna 2009. Miehiä oli työttömänä 126 000 ja naisia 98 000. (Työvoimatutkimus - Työllisyys ja työttömyys Suomessa 2010. 2011.) Joulukuun 2011 työvoimatutkimuksen mukaan työttömiä oli vuoden 2011 joulukuussa 192 000, mikä on 13 000 vähemmän kuin joulukuussa 2010. Työllisiä vuoden 2011 joulukuussa oli 2 411 000 henkilöä. (Työvoimatutkimus – 2011, joulukuu ja 4. neljännes. 2012.)

Tilastokeskuksen työssäkäyntitilaston mukaan vuoden 2010 lopussa työttömiä työnhakijoita oli 268 235, joista miehiä oli 156 085 ja naisia 112 150. Vuoden 2009 lopusta työttömien määrä väheni 31 600 eli 10,5 prosenttia. Eniten työttömyys väheni nuorten, alle 30-vuotiaiden, ikäryhmässä. Vaikka työttömien määrä vähenikin, niin pitkäaikais- tai toistuvaistyöttömien määrä lisääntyi edellisestä vuodesta noin 20 000 henkilöllä. Työssäkäyntitilaston mukaan vuoden 2010 lopussa työttömänä olleista yli puolet oli työttömänä myös vuotta aiemmin. (Työssäkäynti 2010. Työttömien taustat. 2011.)

Taulukko 5. Työvoimataseen kehitys vuosina 2008–2010 ja ennuste 2011–2013.

Lähde: Taloudellinen katsaus, lokakuu 2011.

	2008	2009	2010	2011	2012	2013
1 000 henkeä keskimäärin vuodessa						
Työkäinen väestö (15–74-vuotiaat)	4 004	4 025	4 043	4 059	4 073	4 083
siitä 15–64-vuotiaat	3 536	3 547	3 555	3 545	3 528	3 509
Työttömät (15–74-vuotiaat)	172	221	224	212	206	200
Työlliset (15–74-vuotiaat)	2 531	2 457	2 447	2 474	2 487	2 501
prosenttia						
Työllisyysaste (15–64-vuotiaat)	70,6	68,3	67,8	68,6	69,2	69,9
Työttömyysaste	6,4	8,2	8,4	7,9	7,6	7,4
alle 25-vuotiaat	16,5	21,5	21,4
1 000 henkeä vuoden aikana						
Maahanmuutto, netto	15,5	14,5	13,7	15	15	15

Valtionvarainministeriö on esittänyt syksyn 2011 taloudellisessa katsauksessa vuosien 2011–2013 taloudellisia näkymiä koskevat ennusteet. Työvoiman osalta valtionvarainministeriö toteaa, että 15–64-vuotiaan työkäisen väestön määrä vähenee tulevina vuosina. Lähivuosina työllisyys kasvaa melko hitaasti. Työllisyyden ja talouden kasvun hidastuessa myös työttömien määrän lasku vaimenee lähivuosina. Työkäisen väestön määrän (15–64-vuotiaat) laskiessa ja työllisten määrän kasvaessa hitaasti työllisyysaste kääntyy nousuun. Valtionvarainministeriön näkemyksen mukaan työllisyysaste kasvaa vuoteen 2013 mennessä noin 70 prosenttiin. Ikään-työneiden (65–74-vuotiaat) työllisyys jatkaa kasvuaan lähivuosina. Ikääntyneiden lisääntynyt työllisyys vähentää

osittain työikäisen väestön (15–64-vuotiaat) pienenemisen aiheuttamia haasteita työmarkkinoilla ennustejakson aikana. Hallitusohjelmassa työllisyystavoitteena on, että vuonna 2015 työllisyysaste on 72 % ja työttömyysaste 5 %. (Taloudellinen katsaus, lokakuu 2011.)

2.2.2. Työttömyys Hämeessä

Hämeen ELY-keskuksen tilastokatsauksen mukaan työttömiä työnhakijoita Hämeessä oli vuonna 2010 keskimäärin 20 881. Näistä miehiä oli 12 013 (57 %) ja naisia 8 868 (43 %). Työttömyysaste vuoden keskiarvona oli 11,7 %. (Työttömät työnhakijat, työttömyysaste ja työpaikat Hämeen ELY-alueella vuosina 2006–2011, toukokuu 2011.)

ELY-keskuksen joulukuun 2011 työllisyyskatsausten mukaan Hämeen työttömyysasteen lasku vuositasolla jatkuu koko maata nopeampana. Työ- ja elinkeinohallinnon tilastoinnin mukainen työttömyysaste Hämeen ELY-keskuksen alueella joulukuussa 2011 oli 10,7 %, kun se koko maassa oli 9,7 %. Kanta-Hämeen maakunnassa oli joulukuun 2011 lopussa 7 766 työtöntä työnhakijaa. Maakunnan työttömyysaste oli 9,3 %. Samaan aikaan Päijät-Hämeen työttömyysaste oli 12,1 % – työttömiä työnhakijoita oli 11 509 henkilöä. (Työttömyyden lasku hidastui hieman joulukuussa. 24.1.2012.)

Joulukuussa 2011 Kanta-Hämeen kunnista korkein työttömyysaste oli Forssassa (14,0 %) ja matalin Hattulassa (6,8 %). Päijät-Hämeessä työttömyysaste oli korkein Lahdessa (13,8 %) ja matalin Hämeenkoskella (8,1 %). Yli vuoden työttöminä olleiden määrä väheni edellisestä vuodesta molemmissa Hämeen maakunnissa, samoin nuorten, alle 25-vuotiaiden, työttömyys. (Sama.)

2.2.3. Ennusteita työllisyyden kehityksestä

Työvoiman kysyntä toimialoitain

Viime vuosikymmeninä Suomen kansantalouden toimialarakenne on palveluvaltaistunut. Maa-, metsä- ja riisitalouden osuus arvonlisästä on pudonnut neljännekseen vuoden 1975 tasosta vuoteen 2009 ja teollisuuden osuus samassa ajassa on vähentynyt noin 26 prosentista 18 prosenttiin. Selvästi eniten osuuttaan lisännyt toimiala on ollut kiinteistö- ja liike-elämän palvelut. Sen osuus on noussut vuoden 1975 noin kymmeneksestä vuoden 2009 yli neljännekseen. Myös terveydenhuolto- ja sosiaalipalvelujen merkitys osana kansantaloutta on kasvanut huomattavasti; se on kaksinkertaistanut osuutensa ja tällä hetkellä se tuottaa noin 10 prosenttia arvonlisästä. (Tasapainoiseen työllisyyskehitykseen 2025. 2011.)

Valtion taloudellinen tutkimuskeskus (VATT) on laatinut työvoiman kysyntäennusteet koulutustarpeiden ennakointia varten kahtena vaihtoehtoisena ennusteena, perusskenaariona ja tavoiteskenaariona. (Hanhijoki, Kattajisto, Kimari ja Savioja. 2011.)

Perusskenaariossa Suomen talouden rakenteellinen kehitys näyttäisi ennusteiden mukaan jatkuvan tulevaisuudessa pitkälti lähihistorian mukaisena sekä tuotantorakenteen että kokonaiskysynnän ja -tarjonnan rakenteiden osalta.

Työllisyyden ennakoitaan kasvavan kaudella 2008–2025 eniten seuraavilla toimialoilla: terveydenhuoltopalvelut (työllisten määrä kasvaa 67 000), sosiaalipalvelut (+63 000) ja vähittäiskauppa (+16 000). Työllisyyden ennakoitaan vähenevän kaudella 2008–2025 eniten seuraavilla toimialoilla: metsätalous ja -teollisuus (työllisten määrä vähenee 30 000), elektroniikka- ja sähkölaitteiden valmistus (-30 000), liike-elämän kaupallishallinnolliset palvelut (-22 000) sekä metallien ja metallituotteiden valmistus (-19 000).

Tavoiteskenaariossa talouden kasvu on ennusteen mukaan selvästi nopeampaa kuin perusuralla. Tavoiteuralla Suomen talous lähestyy täystyöllisyyttä. Suomen talouden keskeisten vientitoimialojen maailmanmarkkinakysynnän oletetaan kasvavan perusuraan verrattuna nopeammin. Taustalla on odotus teollisuuden toimialojen kyvystä sopeutua maailmanmarkkinoilla tapahtuviin muutoksiin tulevien vuosikymmenien aikana. Myös palvelutoimialojen kysynnän kasvuun on tehty muutoksia. Liike-elämän palveluiden sekä tutkimuksen ja kehittämisen toimialojen viennin oletetaan kasvavan perusuran kasvua nopeammin.

Julkisen hallinnon kysynnän kasvun oletetaan olevan tavoiteuralla matalampi kuin perusuralla. Vähennystä perusskenaarioon nähden on oletettu myös sosiaali- ja terveyspalveluiden kysyntään. Työllisyysasteen oletetaan nousevan 75 prosenttiin, kun perusuralla työllisyysaste jää hieman yli 72 prosenttiin.

Tavoiteskenaariossa työllisyyden ennakoitaan kasvavan eniten kaudella 2008–2025 seuraavilla toimialoilla: sosiaalipalvelut (+38 000), terveydenhuoltopalvelut (+30 000), vähittäiskauppa (+23 000) ja koulutus ja tutkimus (+22 500).

Työllisyyden ennakoitaan vähenevän eniten kaudella 2008–2025 seuraavilla toimialoilla: maa-, riista- ja kalatalous (-20 400), elintarvikkeiden, juomien ja tupakan valmistus (-13 400), muu teollisuus, muun muassa tekstiilien vaatteiden ja nahkatuotteiden valmistus (-12 300) sekä julkinen hallinto ja pakollinen sosiaalivakuutustoiminta (-11 600).

Taulukko 6. Työllisten määrä toimialaryhmittäin koko maassa vuonna 2005 ja eri skenaarioissa vuonna 2025.

Lähde: Tasapainoiseen työllisyyskehitykseen 2025. 2011.

Toimialaryhmä	2005	2025 (perus)	2025 (tavoite)
Alkutuotanto	127 183	108 767	97 154
Teollisuus	432 985	305 998	371 783
Rakentaminen	164 607	187 319	189 353
Rahoitus ja liike-elämän palvelut	289 288	290 564	353 140
Julkinen hallinto ja maanpuolustus	175 014	177 909	145 822
Koulutus	161 306	170 400	181 009
Terveydenhoito	171 312	241 274	205 152
Sosiaalipalvelut	181 619	257 332	232 782
Muut yhteiskunnalliset ja henkilökohtaiset palvelut	126 583	130 522	136 681
Kauppa, hotelli- ja ravintola-ala	382 750	422 279	437 048
Liikenne ja tietoliikenne	170 511	167 960	182 431
Energia, lämpö- ja vesihuolto	15 710	11 652	12 051
Yhteensä	2 398 869	2 471 976	2 544 406

Työvoiman kysyntä ammattiryhmittäin

Toimialoittaisen työvoiman kysynnän pohjalta Opetushallituksessa on laadittu ammattiryhmittäinen työvoiman kysyntäennuste. Se koostuu kahdesta osasta, työllisten muutoksesta ammattiryhmittäin ja työvoiman poistumasta ennakointikaudella. Muutoksen ja poistuman summa tarkoittaa avautuvien työpaikkojen määrää. Tässä ennakoinnissa on tuotettu kullekin toimialalle kaksi ammattirakennevaihtoehtoa, perus- ja tavoitekehitys. (Hanhijoki, Katajisto, Kimari ja Savioja. 2011.)

Toimialaennusteen merkitys ammattirakennemuutoksiin on useissa tapauksissa merkittävä. Tämä koskee erityisesti niitä ammattiryhmiä, jotka keskittyvät tiettyihin toimialoihin. Tällaisia ovat esimerkiksi maa- ja metsätalouden ammatit, joissa työskentelevät sijoittuvat pääosin vastaaville toimialoille sekä vastaavasti sosiaali- ja terveysalan ammatit. Ammattiryhmittäiseen työllisyysennusteeseen vaikuttavat lisäksi toimialojen ammattirakenteissa ennakoitujen muutokset. (Sama.)

Työllisten määrän ennakoitaan peruskehitysvaihtoehdossa vähenevän ennakointikaudella 2008–2025 kaiken kaikkiaan noin 20 000:lla. Suurimmat vähennykset ovat teollisessa työssä, lähes 90 000 henkilöä. Myös toimistotyössä sekä maa- ja metsätaloustyössä työllisten määrä vähenee merkittävästi. Merkittävää lisäystä on kuitenkin sosiaali- ja terveysalan työssä, noin 112 000 työllistä ennakointikaudella 2008–2025. (Sama.)

Tavoitekehitysvaihtoehdossa työllisten määrä puolestaan lisääntyy lähes 50 000 henkilöllä. Lisäystä on peruskehitystä useammassa ammattiryhmissä. Eniten työllisyys kasvaa tässäkin vaihtoehdossa sosiaali- ja terveysalan työssä. Lisäystä peruskehitykseen verrattuna on etenkin asiantuntijatehtävissä sekä palvelutyössä. Työllisten määrä vähenee tavoitekehitysvaihtoehdossa eniten teollisessa työssä. Maa- ja metsätaloustyössä sekä toimistotyössä työllisten määrä vähenee voimakkaammin kuin peruskehityksessä. (Sama.)

Poistuman työllisestä työvoimasta ennakoidaan olevan 1 036 000 työntekijää, mikä on 44 prosenttia vuoden 2007 työllisten määrästä. Vuosittainen poistuma on keskimäärin 58 000. Poistuman osuus vuoden 2007 työllisistä on selvästi suurin, noin 55 prosenttia, maa- ja metsätaloustyön pääammattiryhmässä. Toimistotyössä osuus on 48 prosenttia, opetus- ja kasvatustyössä sekä sosiaali- ja terveysalan työssä 47 prosenttia. Osuus on pienin kulttuuri- ja tiedotustyössä (40 %). Pääammattiryhmien sisällä ammattiryhmien poistumaosuudet voivat vaihdella huomattavasti. Määrällisesti eniten työllisiä poistuu palvelutyön, teollisen työn sekä sosiaali- ja terveysalan työn ammattiryhmistä, joiden yhteenlaskettu poistuma, 560 000, on 54 prosenttia koko työllisten poistumasta. (Sama.)

Työllisten muutoksen ja poistuman yhteenlaskettuna summana saadaan **avautuvien työpaikkojen** määrä. Työpaikkoja ennakoidaan avautuvan ennakointikaudella peruskehityksessä 1 016 000 ja tavoitevaihtoehdossa 1 085 000. Vuositasolle laskettuna tämä tarkoittaa perusvaihtoehdossa keskimäärin 56 400 uutta työpaikkaa ja tavoitekehityksessä 60 300 uutta työpaikkaa. (Sama.)

Eniten työpaikkoja ennakoidaan avautuvan vuosittain sosiaalialan työntekijöiden ja ohjaajien ammattiryhmässä, peruskehitysvaihtoehdossa 5 100 ja tavoitekehitysvaihtoehdossa 4 600. Opettajien ja opetusalan asiantuntijoiden ammattiryhmässä avautuu työpaikkoja edellä mainituissa vaihtoehdoissa 3 600 ja 4 100; kauppiaiden ja myyjien ammattiryhmässä 4 200 ja 3 900; sairaanhoitajien ammattiryhmässä 4 200 ja 3 600 sekä perus- ja lähihoitajien ammattiryhmässä on 3 600 ja 2 900 vuosittain. Maaliikennetyöntekijöille ja -yrittäjille avautuu työpaikkoja vuosittain 1 900 ja 2 400, siivoustyöntekijöille 2 500 ja 2 300 sekä taloushallinnon toimistotyöntekijöille 2 900 ja 2 200. (Sama.)

Ammattiryhmittäinen kehitys Kanta- ja Päijät-Hämeessä

Opetus- ja kulttuuriministeriön toimeksiannosta Opetushallitus on tehnyt myös maakunnittaiset ennusteet työllisten määrän kehityksestä. Seuraavissa taulukoissa esitetään OPH:n ennusteet työllisten määrän muutoksista ammattiryhmittäin Kanta- ja Päijät-Hämeessä tavoitekehityksen mukaisesti.

Ennusteiden mukaan sekä Kanta- että Päijät-Hämeessä työllisten määrät vähenevät maa- ja metsätaloustyössä, teollisessa työssä sekä toimistotyössä. Turvallisuusalan työn ennakoidaan lisääntyvän Kanta-Hämeessä, mutta vähenevän Päijät-Hämeessä. Muissa ammattiryhmissä on kasvua – eniten sosiaali- ja terveysalan työssä.

Taulukko 7. Työllisten määrät pääammattiryhmittäin Kanta-Hämeessä 2000–2025 (tavoitekehitys).

Lähde: Opetushallitus. 28.2.2011.

Pääammattiryhmät	2000	2005	2010	2015	2020	2025
1 Maa- ja metsätaloustyö	4 023	3 444	3 112	2 896	2 590	2 283
2 Teollinen työ	15 953	15 634	14 748	14 359	13 546	12 744
3 Rakennusalan työ	3 792	4 192	4 382	4 615	4 726	4 845
4 Liikenne- ja logistiikkatyö	3 804	3 781	4 177	4 220	4 144	4 074
5 Palvelutyö	13 596	14 181	14 740	15 644	16 135	16 653
6 Toimistotyö	5 632	5 477	5 341	5 257	5 020	4 787
7 Sosiaali- ja terveysalan työ	7 643	8 985	9 785	10 757	11 458	12 182
8 Opetus- ja kasvatustyö	3 322	3 670	3 586	3 939	4 193	4 456
9 Kulttuuri- ja tiedotustyö	848	981	951	1 007	1 035	1 065
10 Muu johto- ja asiantuntijatyö	2 359	2 958	3 181	3 462	3 654	3 853
11 Turvallisuusalan työ	1 711	1 764	1 709	1 778	1 797	1 820
12 Tuntematon	1 895	1 300	1 587	1 567	1 502	1 438
Yhteensä	64 578	66 367	67 300	69 500	69 800	70 200

Taulukko 8. Työllisten määrät pääammattiryhmittäin ja Päijät-Hämeessä 2000–2025 (tavoitekehitys).

Lähde: Opetushallitus. 28.2.2011.

Pääammattiryhmät	2000	2005	2010	2015	2020	2025
1 Maa- ja metsätaloustyö	3 822	3 375	3 003	2 882	2 662	2 443
2 Teollinen työ	22 105	19 851	18 613	18 390	17 551	16 716
3 Rakennusalan työ	5 142	5 152	5 450	5 663	5 694	5 725
4 Liikenne- ja logistiikkatyö	4 541	4 065	4 239	4 337	4 294	4 250
5 Palvelutyö	17 620	18 836	18 250	19 153	19 446	19 737
6 Toimistotyö	7 345	6 656	6 134	6 104	5 872	5 640
7 Sosiaali- ja terveysalan työ	9 773	10 691	10 991	11 988	12 616	13 240
8 Opetus- ja kasvatustyö	3 688	4 151	3 958	4 179	4 267	4 355
9 Kulttuuri- ja tiedotustyö	1 010	1 150	1 279	1 427	1 532	1 636
10 Muu johto- ja asiantuntijatyö	2 511	2 999	3 168	3 427	3 580	3 732
11 Turvallisuusalan työ	940	1 025	940	940	910	879
12 Tunteaton	2 385	1 406	1 976	1 910	1 778	1 648
Yhteensä	80 882	79 357	78 000	80 400	80 200	80 000

Hämeen ammattibarometri

Hämeen ELY-keskus julkaisi ensimmäisen ammattibarometrinsa 7.6.2011. Ammattibarometri ennakoii työvoiman kysynnän ja tarjonnan kehitystä noin puoli vuotta eteenpäin. Barometristä selviää, mistä ammattiosajista on pulaa vuoden loppupuolella, missä ammateissa on ylitarjontaa ja miltä osin työvoiman saatavuus vastaa Hämeen työmarkkinoiden tarpeita. (Hämeen ensimmäinen ammattibarometri julkaistu. 2011.)

Syys-lokakuun vaihteen 2011 ammattibarometrin mukaan Hämeessä on paljon pulaa osaavasta työvoimasta sosiaali- ja terveysalan ammateissa: lääkäreissä, sairaanhoitajissa ja perushoitajissa, psykologeissa, laboratorionhoitajissa ja röntgenhoitajissa sekä sosiaalityöntekijöissä. Paljon on pulaa myös erityisopettajista. Suurta ylitarjontaa puolestaan on rakennusalan sekatyöntekijöistä, tietoliikenne- ja elektroniikka-asentajista sekä toimistotyöntekijöistä. Hämeessä noin 30 ammatin osalta oli pulaa työvoimasta, 155 ammatissa kysyntä ja tarjonta olivat tasapainossa ja 40 ammatissa oli ylitarjontaa. (Hämeen ammattibarometri III/2011. 11.10.2011.)

2.3. Toimintaympäristön kehitysnäkymiä

2.3.1. Kanta-Häme

Kanta-Hämeen toimintaympäristön haasteita on pohdittu Hämeen maakuntaohjelmassa vuosiksi 2011–2014. Sen mukaan 2010-luvulla lähitulevaisuus on utuisempi kuin koskaan. Nyt osa taloudellisesta taantumasta on perinteistä suhdannevaihtelua, mutta talouden rakenteet muuttuvat myös pysyvästi. Taantumana myötä menetetyt tuotannolliset työpaikat eivät kaikki palaa. Korvaavia työpaikkoja on löydettävä palveluliiketoiminnoista. Vaikka talous elpyy aikanaan, paluuta entiseen ei ole. Maakuntaohjelmassa arvellaan, että tässä ajassa kasvavasta työttömyydestä huolimatta ollaan myöhemmin 2010-luvulla todennäköisesti työvoimapulan edessä.

Maakuntaohjelmassa nimetään megatrendejä, joista ilmastonmuutoksen hillitseminen ja siihen sopeutuminen on tärkein maailmanlaajuinen haaste.

Väestönmuutos on toinen keskeinen megatrendi. Maakunnan työvoimasta poistuu lähitulevaisuudessa merkittävä osa. Väestön ikääntyminen vaikuttaa erilaisten palvelutarpeiden syntyyn ja kasvuun. Häme voi olla luova, eri sektoreiden väliset rajapinnat hyödyntävä hoivamaakunta.

Väestön ja työpaikkojen arvioidaan jatkossakin keskittyvän Etelä-Suomeen ja Helsingin laajalle metropolialueelle. Maakuntaohjelman väestö- ja työpaikkatavoitteiden toteuttaminen edellyttää jatkossakin merkittävää

muuttoa maakuntaan, myös ulkomailta. Väestö ikääntyy, jolloin työvoiman määrä ei kasva samassa suhteessa asukasluvun kanssa.

Työpaikkojen määrän kasvu ja työvoiman riittävyys edellyttää ainakin 2020-luvulta alkaen lähes täystyöllisyyttä. Taloudellinen huoltosuhde tulee heikkenemään asukasluvun kasvusta huolimatta. Maakuntaohjelmassa mainitaan megatrendeinä myös globalisaatio eli maapalloistuminen sekä teknologian nopea kehittyminen.

2.3.2. Päijät-Häme

Päijät-Hämeen maakuntaohjelmassa "Päijät-Häme 2011–2014" on arvioitu Päijät-Hämeen nykytilaa ja kehitysnäkymiä. Sen mukaan Päijät-Hämeessä asukkaiden keski-ikä nousee seuraavien vuosien aikana voimakkaasti. Työikäisen väestön väheneminen ja vanhusväestön kasvu heijastuu entistä merkittävämmiin alueen talouteen. Työikäisen väestön väheneminen merkitsee työvoiman määrän vähenemistä ja hidastaa talouskasvua siinä vaiheessa, kun työllisyys jälleen paranee ja työvoiman kysyntä kasvaa tarjontaa suuremmaksi. Jo nyt maakunta on tilanteessa, että työmarkkinoilta poistuu enemmän ihmisiä kuin sinne sijoittuu.

Väkiluvun arvioidaan kasvavan maakunnassa seuraavina vuosina pääasiassa muuttovoitosta. Vuosien 2002–2007 kehitys maassamuutosta osoittaa, että Päijät-Hämeeseen muutetaan viettämään eläkeaikaa, mutta myös työikäisten ikäryhmissä maakunta saa muuttovoittoa. Koulutustarjontaa etsivät opiskelijaikäiset 15–24-vuotiaat muuttavat maakunnasta muualle ja alueen ammattikorkeakoulu saa yli puolet opiskelijoita alueen ulkopuolelta. Heidän jäämisprosenttinsa alueelle on heikko.

Maakunnan väestön koulutusrakenteen kannalta on ollut positiivista, että korkeasti koulutettujen muuttoliikkeenä Päijät-Häme on ollut nettohyötyjä. Maakuntaohjelman mukaan korkean asteen koulutuksen saaneiden muuttovoitto näyttäisi olevan ainoa keino nostaa maakunnan koulutustasoa lähemmäksi maan keskitasoa. Metropolialueen ja pääkaupunkiseudun työssäkäyntialueen laajeneminen selittää Päijät-Hämeen koulutetun väestön muuttovoittoa. Työpaikkaliikenne Lahden ja Helsingin välillä on vilkastunut sekä moottoritieillä että oikoradalla.

Julkisen sektorin työvoiman poistuman korvaamiseen tarvittaisiin suuri osa kaikista työmarkkinoille tulevista, maakunnassa asuvista. Useiden toimialojen, erityisesti sosiaali- ja terveydenhuoltoalan, työvoiman saatavuus voi olla maakunnassa jatkossa osittain maahanmuuton varassa.

Alueen elinkeinostrategia on uudistunut, ja se tukee yritysystävällistä kehittämistä ympäristö-, muotoilu- ja innovaatiotoiminnan avulla. Ympäristöklusteri on maakunnan ja Lahden alueen kärkiklusteri, perustuen alueella olevaan vahvaan ympäristöosaamiseen.

3. Linjauksia aikuiskoulutuksesta

3.1. Eurooppa 2020 -strategian osaamista ja työllisyyttä koskevat linjaukset

Eurooppa 2020 -strategia hyväksyttiin Eurooppa-neuvostossa 17.6.2010. Siinä tavoitteena on auttaa Eurooppaa selviytymään vahvistuneena ulos talouskriisistä.

Useat Eurooppa 2020 -strategian suositukset koskevat suoraan jäsenmaita. Lisäksi jäsenmaat valmistavat omat uudistusohjelmansa ja asettavat omat tavoitteensa. Suomen kansallinen ohjelma valmistui valtiovarainministeriön johdolla huhtikuussa 2011.

Strategiassa on kolme painopistettä, joilla tavoitellaan korkeaa työllisyysastetta, korkeaa tuottavuusastetta sekä korkeaa sosiaalisen yhtenäisyyden tasoa. Painopisteet ovat:

- Älykäs kasvu: Osaamiseen ja innovointiin perustuvan talouden kehittäminen.
- Kestävä kasvu: Resurssitehokkaamman, vihreämmän ja kilpailukykyisemmän talouden edistäminen.
- Osallistava kasvu: Taloudellista, sosiaalista ja alueellista yhteenkuuluvuutta lisäävän korkean työllisyyden talouden edistäminen.

EU on asettanut seuraavat koulutukseen ja työllisyyteen liittyvät tavoitteet, jotka tulisi saavuttaa vuoteen 2020 mennessä:

- Nostetaan työllisten osuus 20–64 -vuotiaista 69 prosentista 75 prosenttiin
- Vähennetään koulunkäynnin keskeyttävien osuus 15 prosentista alle 10 prosenttiin, lisätään korkea-asteen tutkintoon asti opiskelevien osuutta 30–34 -vuotiaista 31 prosentista 40 prosenttiin. (Eurooppa-neuvosto, 2010.)

Eurooppa 2020 -strategian tavoitteita toteutetaan seitsemän **lippulaivahankkeen** avulla.

Taulukko 9. Eurooppa 2020-strategian lippulaivahankkeet.

Älykäs kasvu	Kestävä kasvu	Osallistava kasvu
Innovaatiot: <i>Innovaatiounioni</i>	Ilmasto, energia ja liikkuvuus: <i>Resurssitehokas Eurooppa</i>	Työllisyys ja ammattitaidot: <i>Uuden osaamisen ja työllisyyden ohjelma</i>
Koulutus: <i>Nuoret liikkeellä</i>	Kilpailukyky: <i>Globalisaation aikakauden teollisuuspolitiikka</i>	Köyhyyden torjunta: <i>Euroopan köyhyydentorjuntafoorumi</i>
Tietoyhteiskunta: <i>Eurooppalainen digitaalistrategia</i>		

Euroopan komissio esitteli 23.11.2010 tiedonantona lippulaivahankkeen ”**Uuden osaamisen ja työllisyyden ohjelma: Eurooppa tähtää täystyöllisyyteen**”. Sen toimet keskittyvät neljään ensisijaiseen tavoitteeseen: Työmarkkinoiden toiminnan parantaminen, työvoiman ammattitaidon parantaminen, työn laadun ja työolojen parantaminen sekä työpaikkojen luomista ja työvoiman kysyntää edistävien toimien tehostaminen. (Uuden osaamisen ja työllisyyden ohjelma. 2010.)

Työvoiman ammattitaidon parantamisen keinoja ovat investoinnit koulutusjärjestelmiin, osaamistarpeiden ennakointi sekä yhteensovittamis- ja ohjauspalvelut.

3.2. Suomen kansallisia linjauksia

3.2.1. Suomen kansallinen ohjelma Eurooppa 2020-strategiaan

Valtioneuvosto hyväksyi 27.10.2011 kasvun ja työllisyyden vahvistamiseen tähtäävän Suomen kansallisen Eurooppa 2020 -ohjelman tarkistuksen. Ohjelmassa kuvataan hallitusohjelman päälinjaukset sekä vuoden 2012 valtion talousarvioesityksen ja vuosien 2012–2015 kehyspäätöksen sisältöä. Hallituksen täysimittainen Eurooppa 2020 -ohjelma annetaan vuoden 2012 huhtikuussa.

Hallitus on vahvistanut Suomen Eurooppa 2020 -tavoitteet. Tavoitteena on muun muassa vuoteen 2020 mennessä nostaa 20–64-vuotiaiden työllisyysaste 78 prosenttiin. Korkeakoulututkinnon suorittaneiden määrä 30–34-vuotiaista pyritään nostamaan 42 prosenttiin ja 18–24-vuotiaiden koulupudokkaiden määrä vähentämään alle 8 prosentin. (Eurooppa 2020 -strategia, Suomen kansallisen ohjelman tarkistus, syyskuu 2011.)

Suomen kansallisen ohjelman tarkistuksessa pohditaan muun muassa kasvun ja työllisyyden edellytyksiä ja esteitä. Työvoiman täysimääräiseen hyödyntämiseen liittyen hallituksen tavoitteena on varmistaa kaikille työhön kykeneville mahdollisuudet ja kannusteet työhön osallistumiseen. Jokaiselle alle 25-vuotiaalle nuorelle ja alle 30-vuotiaalle vastavalmistuneelle tarjotaan työ-, harjoittelu-, opiskelu-, työpaja- tai kuntoutuspaikka viimeistään kolmen kuukauden kuluessa työttömäksi joutumisesta. (Sama.)

Nuorisotyöttömyyttä vähennetään myös lisäämällä nuorten työvoimapolitiittista koulutusta ja oppisopimuskoulutusta sekä kehittämällä työpajatoimintaa. Ammatillisella koulutuksella parannetaan nuorten työelämään kiinnittymistä ja nopeaa työllistymistä. (Sama.)

Aikuiskoulutusta pyritään tarjoamaan tasa-arvoisesti koko aikuisväestölle. Yhdessä työmarkkinajärjestöjen kanssa selvitetään mahdollisuutta siirtyä julkisesti rahoitettuihin kansalaisten henkilökohtaisiin koulutustileihin. Vailla tutkintoa olevien pienyrittäjien ja muiden aliedustettujen ryhmien aikuiskoulutusmahdollisuuksia parannetaan poistamalla heiltä tutkintomaksut. (Sama.)

Maahanmuuttajien työllisyysastetta pyritään nostamaan ja puolittamaan heidän työttömyytensä. Erityistä huomiota kiinnitetään niihin ryhmiin, joiden työllisyysasteet ovat matalat. Kielikoulusta parannetaan ja varmistetaan nuorten maahanmuuttajien koulutuksen ja tukitoimenpiteiden saatavuus. (Sama.)

Euroopan sosiaalirahaston varoja suunnataan vaikeimmassa työmarkkina-asemassa olevien työllistämiseen, työvoiman osaamisen kehittämiseen ja maahanmuuttajien työllistymisen ja kotoutumisen edistämiseen. (Sama.)

3.2.2. Hallitusohjelma

Pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen ohjelmassa (22.6.2011) toimintaa ja kaikkea päätöksentekoa yhdistää kolme keskeistä kokonaisuutta: köyhyyden, eriarvoisuuden ja syrjäytymisen vähentäminen; julkisen talouden vakauttaminen sekä kestävä talouskasvu, työllisyyden ja kilpailukykyyn vahvistaminen. (Pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen ohjelma. 2011.)

Hallituksen talouspolitiikassa yhdeksi kestävyysvajetta supistavaksi rakenteelliseksi toimeksi nimetään aikuis-koulutuksen kehittäminen. Tavoitteena on työllisyysasteen nostaminen 72 prosenttiin ja työttömyyden laskeminen viiden prosentin tasolle vaalikauden loppuun mennessä. (Sama.)

Hallitusohjelman mukaan aikuiskoulutus on tasa-arvoisesti tarjolla koko aikuisväestölle. Hallitus selvittää aikuiskoulutuksen julkisen rahoituksen uudistamista tavoitteenaan tukea kansalaisten yksilöllisiin koulutustarpeisiin vastaamista siirtymällä kansalaisten henkilökohtaisiin koulutustileihin. Kolmikantaisesti selvitetään tilien hyödyntämistä osana työelämän sopimuksia. Osana Sade-hanketta kehitetään sähköinen sivistyskeskus, jonka palvelusta kansalainen voi löytää kaiken Suomessa tarjotun koulutuksen. (Sama.)

Hallitus edistää vapaata sivistystyötä vastaamaan muutoin koulutustarjonnan ulkopuolelle jäävien ryhmien sivistyksellisiin tarpeisiin ja edistämään maahanmuuttajien kotoutumista. Vapaan sivistystyön yhteiskunnallisen koulutuksen osuutta lisätään. (Sama.)

Hallituskaudella parannetaan vailla tutkintoa olevien, pienyrittäjien ja muiden aliedustettujen ryhmien aikuiskoulutusmahdollisuuksia. Oppilaitoksille luodaan taloudellisia kannustimia kouluttaa tutkintoa vailla olevia aikuis-

sia ja niitä kannustetaan työpaikkojen kanssa tehtävään yhteistyöhön ja hakevaan toimintaan. Tutkintoa vailla olevilta aikuisilta poistetaan tutkintomaksut. (Sama.)

Parannetaan korkeasti koulutettujen täydennyskoulutusmahdollisuuksia. Kannustetaan yliopistoja ja ammatikorkeakouluja tarjoamaan aikuiskoulutuksessa laajoja osaamiskokonaisuuksia, osia tutkinnoista ja muuta tutkintoja lyhytkestoisempaa koulutusta, myös tutkintoon johtavaa koulutusta hyödyntäen. (Sama.)

Näyttötutkintojärjestelmää vahvistetaan työelämässä hankitun osaamisen osoittamisen välineenä. Näyttötutkintokoulutuksen rahoitus järjestetään siten, että rahoitus ei kannusta tarpeettoman valmistavan opetuksen järjestämiseen. (Sama.)

Työllisyyspoliittisten linjausten mukaan toteutetaan nuorten yhteiskuntatakuu niin, että jokaiselle alle 25-vuotiaalle nuorelle ja alle 30-vuotiaalle vastavalmistuneelle tarjotaan työ-, harjoittelu-, opiskelu-, työpaja- tai kuntoutuspaikka viimeistään kolmen kuukauden kuluessa työttömäksi joutumisesta. Hallitus käynnistää TEM:n, OKM:n ja STM:n yhteisen hankkeen, jossa valmistellaan ja toteutetaan tarvittavat toimenpiteet yhteiskuntatakuun toteuttamiseksi vuoteen 2013 mennessä. (Sama.)

Nuorille suunnattua työvoimapolitiittista koulutusta ja oppisopimuskoulutusta lisätään. Selvitetään uusia toimia nuorten työelämään kiinnittymisen parantamiseksi yhdistämällä työtä ja koulutusta. Edistetään sellaisia ammatillisen koulutuksen toimintamalleja, jotka tukevat tätä tavoitetta ja nopeaa työllistymistä. Parannetaan pienten ja keskisuurten yritysten mahdollisuuksia palkata nuoria oppisopimuskoulutukseen. Etsivän nuorisotyön toiminta laajennetaan koko maahan ja kehitetään nuorten työpajatoimintaa. (Sama.)

Pitkäaikaistyöttömien osallistumista palkkatukityöhön, koulutukseen ja muihin palveluihin lisätään. Erityisesti pitkäaikaistyöttömien mahdollisuuksia päästä työvoimapolitiittiseen aikuiskoulutukseen parannetaan. (Sama.)

3.2.3. Koulutus ja tutkimus vuosina 2011–2016

Koulutuksen kehittämiseen liittyvät linjaukset määritellään hallitusohjelman lisäksi ja valtioneuvoston joka neljäs vuosi hyväksymässä koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelmassa (KESU). Valtioneuvosto hyväksyi 15.12.2011 asiakirjan ”Koulutus ja tutkimus vuosina 2011–2016”. Sen mukaan kehittämisen erityisiä painopisteitä ovat köyhyyden, eriarvoisuuden ja syrjäytymisen vähentäminen, julkisen talouden vakauttaminen sekä kestävä talouskasvu, työllisyyden ja kilpailukyvyyn vahvistaminen. Kehittämissuunnitelmaa toteutetaan hallituksen kehyspäättöksen puitteissa ja sen toteutumista arvioidaan vuonna 2015. (Koulutus ja tutkimus vuosina 2011–2016. 2012.)

Aikuiskoulutuksen tavoitteet korkealla

Aikuiskoulutuksen osalta tavoitteeksi asetetaan, että vuonna 2016 25–64-vuotiaista 27 % on osallistunut aikuiskoulutukseen tiedusteluhetkeä edeltäneen neljän viikon aikana; 18–64-vuotiaista vähintään 60 % edeltäneen 12 kuukauden aikana ja 80 % kahden vuoden aikana. Tavoitteena on, että mikään osa aikuisväestöstä ei jää pysyvästi aikuiskoulutuksen ulkopuolelle. Aikuiskoulutukseen osallistumisen kynnystä alennetaan poistamalla näyttötutkintotavoitteisessa koulutuksessa tutkintomaksut vailla ammatillista tutkintoa olevilta aikuisilta. Lisäksi kehitetään hakevan toiminnan malleja yhteistyössä työelämän kanssa. Aikuiskoulutuksen tarjontaa vähennetään vuodesta 2013 lukien. (Sama.)

Aikuisten koulutusmahdollisuuksia parannetaan

Tavoitteena on tukea yksilöllisiin koulutustarpeisiin vastaamista siirtymällä kansalaisten henkilökohtaisiin koulutustileihin. Työmarkkinoiden raamisopimuksen ja siihen liittyvien hallituksen toimenpiteiden mukaisesti valmistellaan osaamisen kehittämistä ja yritysverotuksessa toteutettavan erillisen koulutus- ja hyvinvointivähennyksen käyttöönottamista koskeva esitys 31.5.2012 mennessä. (Sama.)

OKM varmistaa, että kansalainen löytää sähköisestä sivistyskeskuksesta kaiken Suomessa tarjotun aikuis-koulutuksen ja että verkkopalvelujen kautta voi hakeutua aikuiskoulutukseen. Palvelu kytkeytyy SADe-ohjelman Oppijan verkkopalveluun. (Sama.)

Näyttötutkintojärjestelmää vahvistetaan

Näyttötutkintokoulutukseen valmistavan koulutuksen rahoitusta kehitetään siten, että rahoitus ei kannusta ope-tuksen järjestämiseen silloin, kun opiskelijalla on jo tutkinnon suorittamisen edellyttämä osaaminen. Tutkinto-suoritusten arvioijien riittävästä koulutuksesta huolehditaan ja koulutusta kehitetään. Ammattitaito osoitetaan työpaikalla aina, kun se on mahdollista. Näyttötutkintoaineistoja kehitetään tukemaan näyttötutkintojärjestelmän toimivuutta ja tehokkuutta sekä tutkintotilaisuuksien tasalaatuisuutta. (Sama.)

Korkeakoulujen aikuiskoulutuksella laajennetaan ja päivitetään osaamista

Korkeakoulututkinnon jälkeistä koulutusta kehitetään muodostamalla laajoja osaamiskokonaisuuksia mm. ny-kyisten erikoistumiskoulutusten ja -opintojen pohjalta. Nämä kokonaisuudet voivat sisältää myös osia tutkintoon johtavasta koulutuksesta ja ne voidaan suorittaa oppisopimustyyppisenä aikuiskoulutuksena. (Sama.)

Korkeakoulututkinnon suorittaneiden täydennyskoulutusmahdollisuuksia parannetaan luomalla täydentäviä korkeakoulujen erikoistumiskoulutuksia. Erikoistumiskoulutukset ovat laajoja, vähintään 30 opintopisteen laajui-sia osaamiskokonaisuuksia. Erikoistumiskoulutusten kokonaisuus korvaa nykyiset ammattikorkeakoulujen am-matilliset erikoistumisopinnot sekä yliopistojen erikoistumiskoulutukset ja erikoistumisopinnot. Erikoistumiskou-lutuksia voidaan järjestää tutkintoja täydentävinä koulutuksina taikka osana tutkintoa. (Sama.)

Korkeakoulut suunnittelevat koulutustarjontaansa kokonaisuutena siten, että tutkintoon johtava koulutus ja muu koulutus muodostavat työelämän tarpeisiin vastaavan yhtenäisen kokonaisuuden. (Sama.)

Vapaan sivistystyön oppilaitosverkon kehittymistä tuetaan

Vapaan sivistystyön mahdollisuuksia vastaa muutoin koulutuksen ulkopuolelle jäävien tarpeisiin edistetään. Yh-teiskunnallisen koulutuksen osuutta lisätään. Vapaan sivistystyön kasvava merkitys tunnustetaan aikuisten ja seniorikansalaisten hyvinvoinnin ja terveyden edistäjänä. (Sama.)

Väestön koulutustasoa nostetaan

Koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelmassa tavoitteeksi asetetaan kohottaa väestön osaamistasoa siten, että Suomi on maailman osaavin kansa vuoteen 2020 mennessä. (Sama.)

3.2.4. ELY-keskusten strategia-asiakirja vuosille 2012–2015

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten tehtävät hallituskaudella määritellään strategia-asiakirjassa, joka on ELY-keskuksia ohjaavien keskushallinnon viranomaisten näkemys siitä, miten valtakunnallisen tavoitteet sovi-teen alueelliseen toimintaan.

ELY-keskusten strategia-asiakirjassa vuosille 2012–2015 aikuiskoulutusta sivutaan alueiden elinvoimaisuutta koskevassa luvussa. Sen mukaan työvoiman tarjonnan ja osaamisen tarpeisiin vastataan parantamalla alueen väestön osaamista ja työorganisaatioita ennakointitiedon pohjalta. Työelämän ja koulutuksen yhteensopivuutta parannetaan työvoima- ja koulutustarpeiden sekä työelämän osaamis- ja kehittämistarpeiden ennakointiyhteis-työllä maakuntien liittojen kanssa. Koulutusta suunnataan aloille ja alueille, jotka kärsivät osaavan työvoiman

puutteesta. Tasapainoisen väestörakenteen ja korkean työllisyystavoitteen saavuttamista edistää se, että mahdollisuuksia suorittaa tutkinnon osia tai muuta olemassa olevaa osaamista täydentävää koulutusta monipuolistetaan. Työttömyydestä kärsivillä alueilla lyhennetään työttömyysjaksoja, ehkäistään syrjäytymistä sekä ohjataan nuoria työhön ja koulutukseen. Avoimille työmarkkinoille hakeutumista tuetaan sekä kansallisella että EU-osarahoitteisella välityömarkkinoiden kehittämällä. (Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten strategia-asiakirja vuosille 2012–2015. 5.10.2011.)

Elinkeinoelämän menestystekijöitä koskevassa luvussa strategia-asiakirja toteaa, että osaavan työvoiman saatavuutta voidaan alueilla edistää työvoima- ja osaamistarpeen mukaan suunnatulla koulutuksella, joka parantaa koulutukseen osallistuvien työllistymistä ja työurien kehittymistä pidemmällä tähtäimellä. Koulutukseen osallistumista edistetään koordinoimalla alueellisen elinikäisen ohjauksen palveluja niiden saatavuuden varmistamiseksi ja parantamalla ohjaukseen liittyvää osaamista hallinnon eri sektoreilla. (Sama.)

Työelämälähtöinen koulutus ja työnvälitys parantavat osaavan työvoiman saatavuutta ja koulutuksessa olevien työllistymistä. Elinkeinoelämän, korkeakoulujen ja toisen asteen oppilaitosten yhteistyön lisääminen ja kehittäminen luovat edellytyksiä alueen työvoimatarpeita vastaavan korkealaatuisen koulutuksen toteuttamiselle ja osaamisen kehittämiseksi. Yhteistyö parantaa koulutuksen järjestäjien ennakointiosaamista ja koulutuksen suunnittelua mm. alueellisesta näkökulmasta. (Sama.)

3.3. Maakunnallisia linjauksia

3.3.1. Kanta-Häme

Hämeen maakuntaohjelman 2011–2014 yksi toimintalinja on työelämä ja osaaminen. Siinä keskeistä on ennakointiyhteistyön kehittäminen, uuden osaamisen luominen sekä työelämän muutoksiin reagointi. (Hämeen maakuntaohjelma. 2010.)

Maakuntaohjelman näkemyksen mukaan lyhyen aikavälin osaamistarpeiden ja työelämän muutoksiin vastataan täydennyskoulutuksella. Pidemmällä, muutaman vuoden aikavälillä odotettavissa olevat muutostarpeet kohdistetaan tutkintoihin johtaviin koulutuksiin. Tavoitteena on koko nuorisokäluokan kouluttaminen. Aikuisväestön ammattitaidon kehittäminen ja päivittäminen sekä työssä jaksamisen tukeminen edellyttävät helposti saatutettavaa ja korkealaatuaista täydennyskoulutusta. Aikuiskoulutuksen painopiste on työelämälähtöisessä koulutuksessa, yhteistyössä kaikenkokoisten yritysten kanssa. Osaavan työvoiman riittävyyden näkökulmasta on tärkeää panostaa työttömien koulutukseen ja ohjaukseen. Myös ulkomailta tuleva työvoima on huomioitava. (Sama.)

Kanta-Hämeessä työelämä ja osaaminen -toimintalinjan keskeisiä toimenpiteitä ja kärkihankkeita ovat työvoimapolitiittiset toimet yhteistyössä ELY-keskuksen kanssa, erityisesti nuorisotyöttömyyden torjuminen ja syrjäytymisen ehkäisy. Keskeistä on maakunnan ennakointiverkoston kokoaminen ja käynnistäminen sekä Koulutustarjonta 2016 -hankkeen alueellinen ja valtakunnallinen ennakointi. Meneillään on Opin Ovi Osaamiseen aikuiskoulutuksen ohjaus- ja neuvontapalvelujen kehittämishanke sekä Häme Open Campus. Kärkihankkeena on myös koulutusyhteistyön tiivistäminen. (Sama.)

3.3.2. Päijät-Häme

Päijät-Hämeen maakuntaohjelman 2011–2014 yhtenä visiona ja tavoitteena on tuottava ja innostava toimintaympäristö. Päijät-Hämeen maakuntaohjelman mukaan jatkuva oppiminen ja tiedon jalostaminen nostavat maakunnan kilpailukykyä tuottavasti. (Päijät-Häme 2011–2014. 2010.)

Tavoitteena on enemmän osaamista ja vähemmän syrjäytymistä. Päijät-Hämeen yhteiskunnalliset muutokset ja työelämän muuttuvat osaamistarpeet edellyttävät panostusta aikuiskoulutukseen ja ohjauspalvelujen kehittämiseen. Maakunnassa on suuri tarve edistää työvoiman saatavuutta ja kohottaa työikäisen väestön osaamistasoa. Alueen tarpeesta syntyvää koulutusta tulee edelleen kehittää. Syrjäytymisen ehkäisemiseksi on tärkeää

varhainen puuttuminen ongelmiin. Koulutuspalveluja kehittämällä maahanmuuttajien osaaminen hyödynnetään työvoiman saannin turvaamiseksi. (Sama.)

Keskeisiä toimenpiteitä ja hankkeita ovat muun muassa seuraavat:

- Esitetään lisää nuorten ja aikuisten ammatillisen koulutuksen koulutuspaikkoja alueelle.
- Aikuiskoulutusta koordinoidaan alueella ja yhteistoiminta-alueella.
- Etsitään ratkaisut yliopistokeskuksen ja korkeakoulu yhteisön palveluverkkoon.
- Luodaan toimenpiteet syrjäytymisen ehkäisemiseksi ja toteutetaan maahanmuuttopoliittista ohjelmaa.

(Sama.)

4. Aikuiskoulutus ja aikuisopiskelu

Aikuiskoulutuksella tarkoitetaan aikuisia varten suunniteltua, organisoitua ja järjestettyä koulutusta. Aikuiskoulutukseen osallistujia ovat kaikki aikuisia varten suunniteltuun koulutukseen osallistuvat, iästä riippumatta. Muu kuin aikuiskoulutus on etupäässä nuorille tarkoitettua koulutusta. (Kumpulainen. 2009.)

Aikuisena opiskelu on laajempi käsite kuin aikuiskoulutuksena tarjotussa koulutuksessa opiskelu. Aikuisena voi opiskella nuorille tai aikuisille tarkoitettussa koulutuksessa, mutta myös itseohjautuvasti hyödyntämällä koulutusorganisaatioiden ulkopuolisia oppimisympäristöjä, kuten tietoverkkoja tai kirjastoja.

Toimintamuotojen mukaan aikuiskoulutus jaetaan yleissivistävään ja ammatilliseen aikuiskoulutukseen, joissa molemmissa koulutus voi olla tutkintoon johtavaa tai ei tutkintoon johtavaa. Ammatillisen aikuiskoulutuksen tarkoituksena on ylläpitää ja kohottaa aikuisväestön ammatillista osaamista, sekä kehittää työelämää ja edistää työllisyyttä. Yleissivistävän aikuiskoulutuksen tavoitteena on palvella aikuisväestön sivistystarvetta, tarjota mahdollisuuksia aikuisten omaehtoiselle oppimiselle ja kansalaisvalmiuksien kehittämiseksi.

Organisointimuodoiltaan sekä sääntely- ja rahoitusperusteiltaan aikuiskoulutus jaetaan kolmeen perusmuotoon: omaehtoiseen koulutukseen, työvoimapolitiittiseen koulutukseen ja henkilöstökoulutukseen. Tässä raportissa tarkastellaan lisäksi erikseen oppisopimuskoulutusta.

4.1. Omaehtoinen koulutus

Omaehtoisessa aikuiskoulutuksessa koulutukseen osallistumisen perustana on opiskelijan oma päätös. Opiskelumotiivit voivat olla opiskelijan omista tavoitteista riippuen hyvin erilaiset. Toiset tavoittelevat ammatillista kehittymistä toisten opiskellessa enemmän tai vähemmän harrastusluonteisesti. Omaehtoisen aikuisopiskelun rahoituksesta ja sääntelystä päävastuussa on opetushallinto, joskin myös koulutuksen järjestäjät ja osin myös opiskelijat itse ovat merkittäviä koulutuksen rahoittajia. Omaehtoisena aikuiskoulutuksena on tarjolla hyvin laaja koulutuskenttä aina perusopetuksesta korkea-asteelle. Lisäksi tarjolla on laaja vapaan sivistystyön koulutuspalvelut. (Kumpulainen. 2009.)

4.1.1. Toisen asteen koulutus sekä vapaa sivistystyö

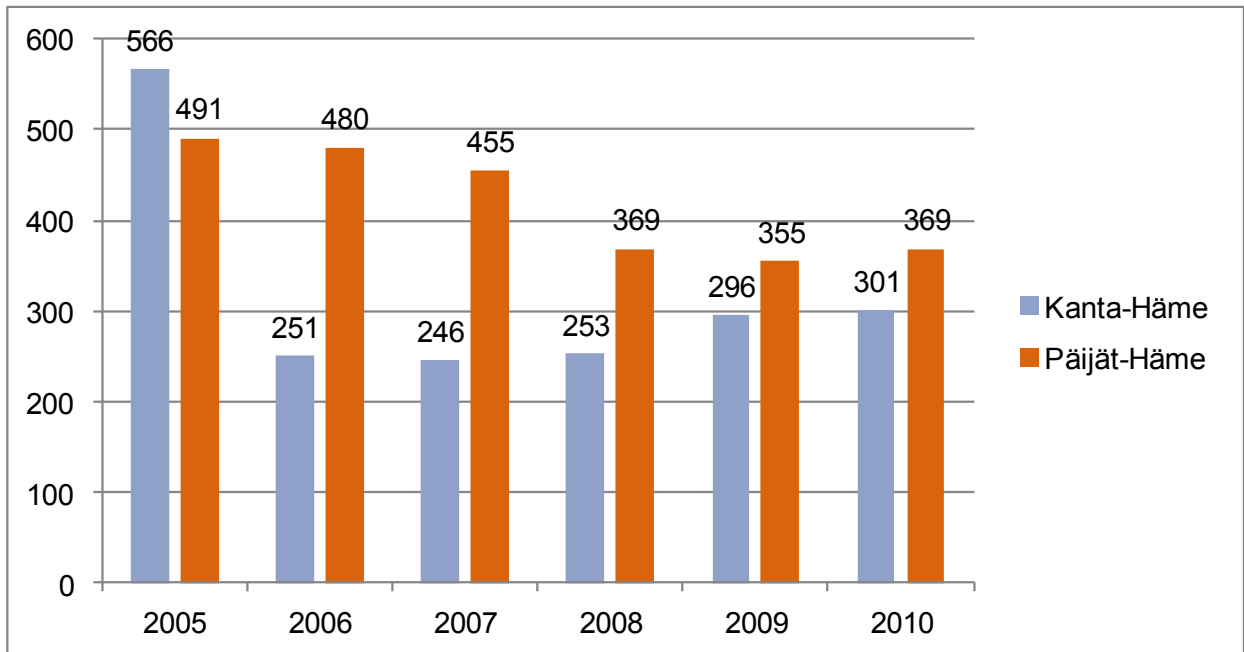
Yleissivistävää toisen asteen aikuiskoulutusta annetaan lukioissa ja vapaan sivistystyön oppilaitoksissa. Aikuiset voivat suorittaa näissä peruskoulun tai lukion oppimäärän tai opiskella yksittäisiä aineita tai muita yleissivistäviä opintoja. Viime vuosina yleissivistävän aikuiskoulutuksen kysyntää on kasvattanut erityisesti maahanmuuttajien perusopetuksen ja lukion aineopintojen sekä yleiseen kielitutkintoon valmistavan koulutuksen kysyntä.

Aikuisille tarkoitetun **lukiokoulutuksen** tuntijako poikkeaa nuorten lukiokoulutuksen tuntijaosta siten, että aikuisille tarkoitetussa opetuksessa lukion kurssien vähimmäisvaatimus on 44 kurssia, kun lukion vähimmäiskurssimäärä nuorille tarkoitetussa koulutuksessa on 75 kurssia.

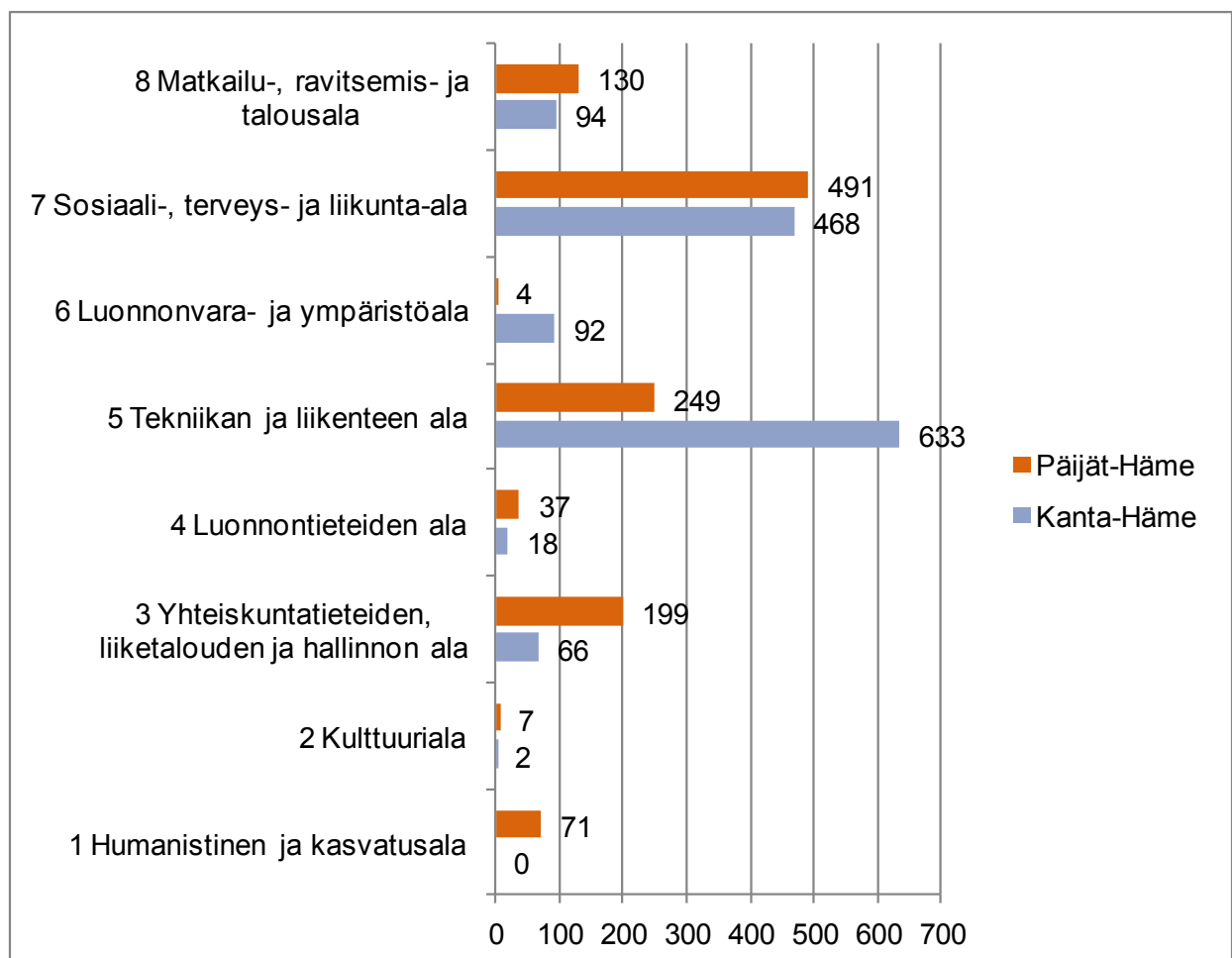
Viime vuosina aikuisten kiinnostus lukion oppimäärän opiskeluun on Päijät-Hämeessä hieman vähentynyt. Kanta-Hämeessä opiskelijamäärä romahti syksyllä 2006, mutta on sen jälkeen hienoisesti kasvanut. Aikuislukioiden opiskelijoissa naisia on enemmän kuin miehiä.

Ammatillinen aikuiskoulutus eroaa nuorille tarkoitetusta koulutuksesta opintojen ja tutkintojen suorittamisperusteella. Ammatillisella aikuiskoulutuksella tarkoitetaan ammattitaidon hankkimistavasta riippumattomia, näyttötutkintoina suoritettavia ammatillisia perustutkintoja, ammattitutkintoja ja erikoisammattitutkintoja, niihin valmistavaa koulutusta ja muuta ammatillista lisäkoulutusta. Aikuiset voivat suorittaa tutkintoja myös nuorille tarkoitetussa ammatillisessa peruskoulutuksessa.

Vuonna 2010 Hämeen ELY-keskuksen alueella opiskeli **näyttötutkintoon valmistavassa ammatillisessa peruskoulutuksessa** 2 561 henkilöä. Opiskelijoita oli Kanta-Hämeessä 1 373 eli hieman enemmän kuin Päijät-Hämeessä (1 188). Kanta-Hämeen opiskelijoista lähes puolet opiskeli tekniikan ja liikenteen alalla. Päijät-Hämeessä suosituin koulutusala oli sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala.

Kuva 11. Syksyn opiskelijamäärä aikuisten lukiokoulutuksessa Kanta- ja Päijät-Hämeessä 2005–2010.
Lähde: Opetushallituksen WERA - web-raportointipalvelu. Lukion syksyn opiskelijamäärä (ai-kasarja). Päivitetty 9/2011.

Kuva 12. Opiskelijamäärä näyttötutkintoon valmistavassa ammatillisessa peruskoulutuksessa Kanta- ja Päijät-Hämeessä vuonna 2010.
Lähde: Opetushallituksen WERA – web-raportointipalvelu. Ammatillisen peruskoulutuksen opiskelijamäärä (aikasarja). Päivitetty 12/2011.

Ammatillisen tutkinnon näyttötutkintona suoritti vuonna 2010 Kanta-Hämeessä 612 henkilöä – näistä naisia 378 ja miehiä 234. Näihin lukuihin sisältyy omaehtoisen koulutuksen lisäksi työvoimapolitiittisena koulutuksena ja henkilöstökoulutuksena suoritettavat tutkinnot. Eniten tutkintoja tehtiin tekniikan ja liikenteen alalla. Pääosa tutkinnoista oli ammattitutkintoja (401); ammatillisia perustutkintoja oli 103 ja erikoisammattitutkintoja 108. (Opetushallituksen WERA – web-raportointipalvelu. Näyttötutkinnon suorittaneet, aikasarja. 12/2011.)

Vuonna 2010 Päijät-Hämeessä suoritti ammatillisen tutkinnon näyttötutkintona 623 henkilöä, 361 naista ja 262 miestä. Päijät-Hämeessä suosituin koulutusala oli sosiaali- ja terveysala (263 tutkintoa). Päijät-Hämeen näyttötutkinnoista 322 oli ammattitutkintoja; ammatillisia perustutkintoja oli 230 ja erikoisammattitutkintoja 71. (Sama.)

Taulukko 10. Näyttötutkinnon suorittaneet Kanta- ja Päijät-Hämeessä vuonna 2010.

Lähde: Opetushallituksen WERA – web-raportointipalvelu. Näyttötutkinnon suorittaneet (aika-sarja). Päivitetty 12/2011.

	Ammatillinen perustutkinto		Ammattitutkinto		Erikoisammattitutkinto		Näyttötutkinnot yhteensä	
	Kanta-Häme	Päijät-Häme	Kanta-Häme	Päijät-Häme	Kanta-Häme	Päijät-Häme	Kanta-Häme	Päijät-Häme
1 Humanistinen ja kasvatusala	0	13	0	8	0	0	0	21
2 Kulttuuriala	1	4	9	0	0	0	10	4
3 Yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon ala	8	2	174	28	49	25	231	55
4 Luonnontieteiden ala	0	3	5	1	0	0	5	4
5 Tekniikan ja liikenteen ala	35	77	84	79	4	3	123	159
6 Luonnonvara- ja ympäristöala	17	3	25	24	21	9	63	36
7 Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala	35	95	34	137	4	31	73	263
8 Matkailu-, ravitsemis- ja talousala	7	33	70	45	30	3	107	81
Yhteensä	103	230	401	322	108	71	612	623

Tilastokeskuksen oppilaitoksilta keräämien tietojen mukaan oppilaitosten **tutkintoon johtamattomassa aikuis-koulutuksessa** vuonna 2010 oli 2,2 miljoonaa opiskelijaa (brutto). Ammatillisessa lisäkoulutuksessa (ei oppisopimus) osallistumistapahtumia oli 112 809 ja opetustunteja 512 003. Osallistujia oli eniten vapaana sivistystyön järjestetyssä aikuiskoulutuksessa, jossa brutto-opiskelijamäärä oli yhteensä 1,6 miljoonaa ja netto-opiskelijamäärä yhteensä miljoona. (Oppilaitosten aikuiskoulutus 2010. 14.12.2011.)

Vapaan sivistystyön tarkoituksena on järjestää elinikäisen oppimisen periaatteen pohjalta yhteiskunnan eheyttä, tasa-arvoa ja aktiivista kansalaisuutta tukevaa koulutusta. Vapaana sivistystyönä järjestettävän koulutuksen tavoitteena on edistää ihmisten monipuolista kehittymistä, hyvinvointia sekä kansanvaltaisuuksien, moniarvoisuuden, kestävä kehityksen, monikulttuurisuuden ja kansainvälisyyden toteutumista. Vapaassa sivistystyössä korostuu omaehtoinen oppiminen, yhteisöllisyys ja osallisuus. Vapaan sivistystyön oppilaitoksia ovat kansalaisopistot, kansanopistot, kesäyliopistot, liikunnan koulutuskeskukset ja opintokeskukset. (Laki vapaasta sivistystyöstä 632/1998.)

Vapaana sivistystyönä järjestetyn koulutuksen opetustunneista (2,8 miljoonaa tuntia vuonna 2010) 1,5 miljoonaa opetustuntia eli yli puolet oli kulttuurialan koulutusta (Oppilaitosten aikuiskoulutus 2010. 14.12.2011).

4.1.2. Aikuiset korkeakoulutuksessa

Ammattikorkeakoulut tarjoavat nuorten koulutuksen ohella aikuisille suunnattua tutkintoon johtavaa koulutusta. Aikuiskoulutus toteutetaan siten, että koulutusjärjestelyissä otetaan huomioon aikuisopiskelijoiden opiskelumahdollisuudet. Aikuiskoulutuksena suoritettavat tutkinnot ovat laajuudeltaan 210–270 opintopistettä kuten nuorten

koulutuksessakin. Ammattikorkeakouluissa voi suorittaa myös ylempiä ammattikorkeakoulututkintoja, jotka on tarkoitettu työkokemusta omaaville, korkeakoulututkinnon suorittaneille henkilöille. (Kumpulainen. 2009.)

Tutkintotavoitteisen koulutuksen lisäksi ammattikorkeakoulut tarjoavat 21–30 opintopisteen mittaisia ammattikorkeakoulututkintoon pohjautuvia ammatillisia erikoistumisopintoja sekä avoimen ammattikorkeakoulun opintoja, jotka soveltuvat kaikille ammattikorkeakouluopinnoista kiinnostuneille. (Sama.) Hämeen ammattikorkeakoulussa merkittävä rooli on myös ammatillisella opettajakoulutuksella, jossa vuonna 2010 oli 1025 opiskelijaa (Amkota. 3.1.2011).

Kokeiluna ammattikorkeakouluissa on aloitettu oppisopimustyyppinen täydennyskoulutus. Hämeessä on meilläkin korkeakoulutetuille suunnattu kirurgisen hoitotyön kliinisen kehittäjän (30 op) oppisopimustyyppinen täydennyskoulutus. Koulutus toteutetaan HAMKin, Lahden ammattikorkeakoulun ja Laurea-ammattikorkeakoulun yhteistyönä. (Kirurgisen hoitotyön kliininen kehittäjä. 2011.)

Hämeen ammattikorkeakoululla on pitkät perinteet aikuiskoulutuksesta. Lähes puolet tämän korkeakoulun opiskelijoista on muussa kuin nuorten koulutuksessa. Päijät-Hämeessä Lahden ammattikorkeakoulun lisäksi HAAGA-HELIA järjestää aikuisten ammattikorkeakouluopetusta (liikunnan ja vapaa-ajan koulutusohjelmassa) Heinolan Vierumäellä.

Taulukko 11. Opiskelijat ammattikorkeakouluittain vuonna 2010.

Lähde: Amkota. 3.1.2011.

	Hämeen amk	Lahden amk
AMK-tutkinto, nuorten koulutus	4851	3949
AMK-tutkinto, aikuiskoulutus	1680	884
Erikoistumisopinnot	267	109
Opettajankoulutus	1025	0
Ylempi AMK-tutkinto	373	295
Yhteensä	8196	5237

Vuonna 2010 Hämeen ammattikorkeakoulussa ammattikorkeakoulututkinnon aikuiskoulutuksena suoritti 188 henkilöä, joista 58 % naisia. Lahden ammattikorkeakoulussa naisten enemmisyys oli suurempi, 83 % 144:stä tutkinnon suorittaneesta. Hämeen ammattikorkeakoulussa ylempään ammattikorkeakoulututkinnon vuonna 2010 suoritti 80 henkilöä, Lahden ammattikorkeakoulussa 38. (Vipunen. Tutkinnot ammattikorkeakouluittain. 31.1.2012.)

Yliopistojen perustehtävänä on harjoittaa tieteellistä tutkimusta ja antaa siihen perustuvaa ylintä opetusta. Aikuiset voivat hakea kaikkiin yliopistojen koulutusohjelmiin. Erillisissä maisteriohjelmissä voi suorittaa ylempään korkeakoulututkinnon 1,5–2 vuodessa. Maisteriohjelmiin voivat hakea alemman korkeakoulututkinnon, ammattikorkeakoulu- tai opistotutkinnon tai muita aikaisempia yliopisto-opintoja suorittaneet. Yliopistoissa on myös paljon vapaatavoitteisia opintoja, joissa ei suoriteta tutkintoa ja niihin voi hakeutua pohjakoulutuksesta riippumatta. Yliopistojen pääasialliset aikuiskoulutusmuodot ovat avoin yliopisto-opetus ja ammatillinen täydennyskoulutus sekä työvoimapolitiittinen aikuiskoulutus. (Aikuiskoulutusopas - syksy 2011.)

Avointa yliopisto-opetusta järjestävät yliopistojen täydennyskoulutuskeskusten lisäksi kesäyliopistot, kansalais- ja työväenopistot sekä kansanopistot. Avointa yliopisto-opetusta järjestetään yli 100 paikkakunnalla eri puolilla Suomea. Hämeessä avoimen yliopiston tarjontaa on Forssassa, Hartolassa, Hausjärvellä, Heinolassa, Hämeenlinnassa, Jokioisilla, Lahdessa, Padasjoella ja Riihimäellä (Avoinyliopisto.fi. 31.1.2012). Avoimet yliopisto-opinnot voivat olla myös paikkakunnasta riippumattomia eli etäopintoja.

Lahden yliopistokeskuksesta voi hankkia täydennyskoulutusta ja suorittaa joitain yliopistojen perus- ja jatko-tutkintoja. Lahden yliopistokeskukseen kuuluu Aalto-yliopiston insinöritieteiden korkeakoulun Lahden keskus; Helsingin yliopiston Avoin yliopisto, Lahden toimipiste; Helsingin yliopiston Koulutus- ja kehittämiskeskus Palmenian Lahden yksikkö ja Helsingin yliopiston ympäristötieteiden laitoksen ympäristökologian osasto sekä Lappeenrannan teknillisen yliopiston Lahti School of Innovation. (Lahden yliopistokeskus.18.7.2011.) Aalto-yliopiston Lahden keskuksen opetus siirtyy kevään 2012 aikana Otaniemeen.

Hämeenlinnassa Tampereen yliopiston täydennyskoulutuskeskus on aiemmin järjestänyt aikuisille akateemista täydennyskoulutusta. Täydennyskoulutus on kuitenkin siirtynyt Tampereen yliopiston tieteenalayksiköiden tehtäväksi vuoden 2011 alusta, jolloin täydennyskoulutuskeskuksen toiminta päättyi.

4.2. Työvoimapoliittinen aikuiskoulutus

Työvoimapoliittinen aikuiskoulutus (työvoimakoulutus) on työ- ja elinkeinohallinnon rahoittamaa koulutusta, joka on opiskelijoille maksutonta. Työvoimakoulutus on suunniteltu ensi sijassa työttömille työnhakijoille ja työttömyyden uhkaamille 20 vuotta täyttäneille henkilöille. (Työvoimakoulutus. 1.3.2010.)

Koulutuksen sisältö vastaa yleensä muun aikuiskoulutuksen opetussisältöjä. Työvoimakoulutuksen tavoitteena on antaa koulutusta, joka parantaa työhön sijoittumisedellytyksiä.

Työ- ja elinkeinohallinto ostaa työvoimakoulutuksen ammatillisilta aikuiskoulutuskeskuksilta, muilta ammatillisilta oppilaitoksilta, korkeakouluilta tai yksityisiltä koulutuksen järjestäjiltä. Koulutuksen hankkiminen tapahtuu kilpailuttaen koulutuksen järjestäjiä.

Työvoimakoulutukseen haetaan työ- ja elinkeinotoimiston kautta, joka myös valitsee opiskelijat yhdessä kouluttajan kanssa. Koulutukseen pääsee keskimäärin puolet hakeneista.

Koulutukseen osallistuvalla työnhakijalla maksetaan koulutuksen ajalta sitä työttömyysetuutta (ansiopäivärahaa, peruspäivärahaa tai työmarkkinatukea), johon hänellä on oikeus työttömänä olleessaan sekä lisäksi yläläpitolukua.

4.2.1. Työvoimakoulutuksen lajit

Valmentavana työvoimakoulutuksena voidaan hankkia ohjaavaa koulutusta, maahanmuuttajakoulutusta, kielikoulutusta ja tietotekniikan perusvalmiuksia kehittävää koulutusta. Ohjaavana koulutuksena voidaan hankkia myös yleissivistäviä opintoja, kuten peruskoulu- ja lukio-opintoja, joita voidaan hankkia ammattiin tähtäävänä valmentavana koulutuksena silloin, kun puuttuva suoritus tai aiempien opintojen huono opintomenestys estää työllistymisen tai osallistumisen ammatilliseen koulutukseen. (Ohje työvoimapoliittisesta aikuiskoulutuksesta ja siihen hakeutuville ja osallistuville maksettavista etuuksista. 6.6.2011.)

Julkisesta työvoimapalvelusta annetun lain mukaan työvoimakoulutus on pääasiassa ammatillisia valmiuksia edistävää. Pääosa **ammattillisesta työvoimakoulutuksesta** on tutkintotavoitteista, jolloin tavoitteena on, että opiskelija suorittaa perus-, ammatti- tai erikoisammattitutkinnon tai tutkinnon osia. Tietyin edellytyksin on myös mahdollista suorittaa korkeakoulututkinto. Osa ammatillisesta koulutuksesta on jatko- ja täydennyskoulutusta, jossa keskeisenä tavoitteena on kehittää ja täydentää työnhakijoiden ammatillisia valmiuksia. Yrittäjyyteen liittyvää koulutusta hankitaan työnhakijoille, joilla on kiinnostusta ja valmiuksia perustaa oma yritys. (Sama.)

Työvoimakoulutusta voidaan hankkia myös **koulutuksen yhteishankintana**. Tällöin työnantaja tai käyttäjäyritys osallistuu koulutuksen rahoittamiseen yhdessä työvoimaviranomaisen kanssa. (Sama.)

Työvoimakoulutuksen yhteishankinta kattaa kolme toisiaan täydentävää palvelutuotetta: RekryKoulutuksen, TäsmäKoulutuksen ja MuutosKoulutuksen. **RekryKoulutus** on tarkoitettu uuden henkilöstön kouluttamiseen yritykselle; se voi olla perus- tai lisäkoulutusta, josta työnantajan maksuosuus on 30 %. **TäsmäKoulutusta** käytetään nykyisen henkilöstön kouluttamiseen; kyse on ammattitaidon päivittämisestä ja osaamisen kehittämisestä. Työnantajan maksuosuus koulutuksesta on 20–75 % yrityksen koon mukaan. **MuutosKoulutusta** voidaan antaa irtisanotuille ja toistaiseksi lomautetuille. Koulutus voi olla valmentavaa tai ammatillista koulutusta, josta työnantajan maksuosuus on 20 %. (Räätälöityä koulutusta yrityksen tarpeisiin.)

4.2.2. Työvoimakoulutukseen osallistuneet Hämeen ELY-keskuksen alueella

Vuoden 2010 aikana työvoimapoliittisen aikuiskoulutuksen pääsi aloittamaan Hämeen ELY-keskuksen alueella 10 889 opiskelijaa, hieman yli puolet hakeneista. Päijät-Hämeen alueella koulutuksen aloitti keskimäärin 633

opiskelijaa ja Kanta-Hämeessä 267 opiskelijaa kuukaudessa. Päijät-Hämeessä 76 % ja Kanta-Hämeessä 79 % koulutuksen aloittaneista suoritti koulutuksen loppuun. Työvoimakoulutuksen keskimääräinen pituus vuonna 2010 oli 2,6 kuukautta. (Hämeen ELY-keskuksen työvoimapolitiittisen aikuiskoulutuksen vuositilastot vuonna 2010.)

Vuonna 2010 työvoimakoulutuksen Hämeen ELY-keskuksen alueella aloitti 1 512 ulkomaalaista opiskelijaa, jotka edustivat yli 100 eri kansalaisuutta. Lähtömaan mukaan tarkasteltuna suurin ryhmä oli venäläiset (573 opiskelijaa, 38 % ulkomaalaisista). Seuraavaksi suurimmat ryhmät olivat irakilaiset (135 opiskelijaa, 9 %), virolaiset (134 opiskelijaa, 9 %) ja thaimaalaiset (111 opiskelijaa, 7 %). (Sama.)

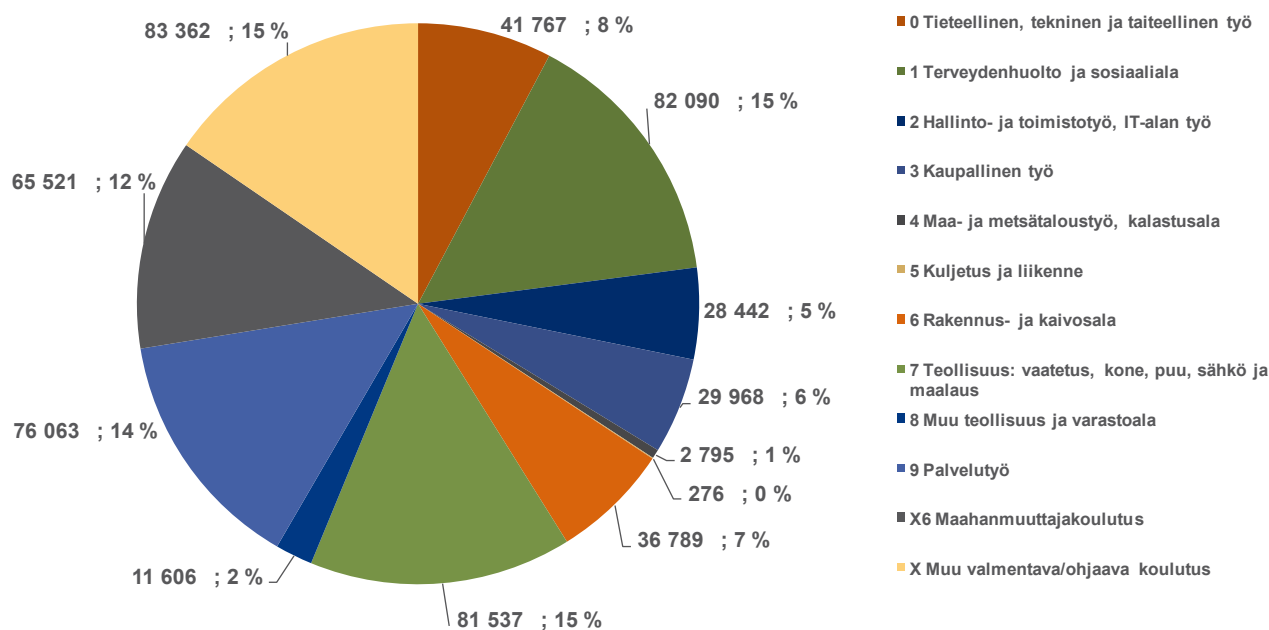
Työvoimakoulutuksen aloitti Päijät-Hämeessä 3 870 naista (50 %) ja 3 804 miestä. Kanta-Hämeessä aloittaneista naisia oli 45 % (1 457 opiskelijaa). Alle 30-vuotiaiden osuus koulutettavista on kasvanut Hämeen alueella vuodesta 2006 lähtien. Vuonna 2010 koulutuksen aloittaneista alle 30-vuotiaita oli 26 % (2 818 opiskelijaa). Kanta-Hämeessä alle 30-vuotiaiden osuus aloittaneista vuonna 2010 oli 32 %; Päijät-Hämeessä vain 23 %.(Sama.)

Työvoimakoulutuksen vuonna 2010 Hämeessä aloittaneista 2 761 eli noin neljäsosa oli vailla minkäänlaisia ammatillista koulutusta. Lähes puolella oli keskiasteen koulutus ja joka viidennellä korkea-asteen koulutus. (Sama.)

Kaksi kuukautta koulutuksen päättymisen jälkeen työvoimakoulutuksen vuonna 2010 suorittaneista 27 % oli työssä, 23 % työvoiman ulkopuolella ja 40 % työttömänä – työllisyystieto puuttuu kuitenkin 10 prosentilta koulutukseen osallistuneista. (Sama.)

Kaikki koulutukset 2010 aloittain opiskelijatyöpäivinä

ei sis. nosturikoulutusta, sisältää ESR-koulutukset

Kuva 13. Työvoimapolitiittisen koulutuksen opiskelijatyöpäivät Hämeen ELY-keskuksen alueella tavoiteammattiryhmittäin vuonna 2010.

Vuonna 2010 Hämeessä hankituista työvoimakoulutuksen opiskelijatyöpäivistä merkittävimmät osuudet oli maahanmuuttajakoulutuksella (83 363 otp), terveydenhuollon ja sosiaalialan koulutuksella (82 090 otp) sekä teollisuuden ammatteihin (vaatetus, kone, puu, sähkö ja maalaus) tähtäävällä koulutuksella (81 537 otp). Maahanmuuttajakoulutukseen sisältyy sekä suomen kielen ja kulttuurin koulutusta eli ns. koto-koulutusta että ammattiin valmentavaa koulutusta.

Hämeen ELY-keskusalueelle hankitun työvoimakoulutuksen määrä laski vuonna 2011 hieman edelliseen vuoteen verrattuna. Työvoimakoulutushankintoihin käytettiin alueella vuonna 2011 n. 19,6 miljoonaa euroa (sisältää myös ESR-rahoituksella hankitut koulutukset, muttei valtakunnallista nosturikoulutusta). Ammatillisen ja valmentavan koulutuksen suhde on pysynyt samana kuin vuonna 2010. Koulutuksesta n. 70 % oli ammatillista koulutusta.

Hämeen ELY-keskuksen vuoden 2011 koulutushankinnoissa suurimmat ammattialat ovat sosiaali- ja terveydenhuolto ja teollisuus. Palvelutyön, hallinto- ja toimistotyön sekä kaupallisen työn koulutus väheni jonkin verran vuoteen 2010 verrattuna.

Joulukuussa 2011 työvoimakoulutuksessa Hämeessä oli 2 272 henkilöä, minkä lisäksi työvoimapolitiisin etuuxsin opiskeli omaehtoisesti 1 192 henkilöä. (Työttömyyden lasku hidastui hieman joulukuussa. 241.2012.)

4.3. Henkilöstökoulutus

Henkilöstökoulutuksessa aloitteen koulutukseen hakeutumisesta tekee tavallisesti työnantaja yhdessä työntekijän kanssa. Koulutuksen kustannuksista vastaa pääasiassa työnantaja ja koulutuksen tavoitteet ovat usein ainakin osittain yritystaloudelliset tai tähtäävät muutoin organisaation toiminnan tehostamiseen ja kehittämiseen. Yritykset ja julkisyhteisöt ostavat koulutusta julkisesti valvotuilta koulutuksen järjestäjiltä sekä muilta koulutuksen järjestäjiltä ja konsulttiyrityksiltä. Henkilöstökoulutus on useimmiten verrattain lyhyttä ei-tutkintotavoitteista, mutta sitä voidaan järjestää myös ammatilliseen tutkintoon valmistavana. (Kumpulainen, 2009.)

Yritysten kustantama henkilöstökoulutustutkimus (Continuing Vocational Training Survey – CVTS) toteutetaan noin viiden vuoden välein Euroopan parlamentin ja komission asetusten pohjalta. Suomessa tutkimuksesta vastaa Tilastokeskus. Vuoden 2005 tutkimuksen mukaan yritysten henkilöstölleen tarjoaman koulutuksen painopiste on siirtynyt jonkin verran ammatinhallinnan tietotaitojen kehittämisestä yleisiin työelämän ja työyhteisön valmiuksien parantamiseen. Kurssikoulutuspäivistä hieman yli puolet toteutettiin yrityksen itse järjestäminä koulutuksina ja ulkoisia koulutuksen tarjoajia käytettiin hieman vähemmän. Yksityiset koulutusyritykset olivat keskeisin taho, joilta yritykset hankkivat henkilöstökoulutuspalveluja; koulutusjärjestelmän oppilaitosten osuus tarjotuista koulutustunneista oli vain noin 20 prosenttia. (CVTS, Yritysten henkilöstökoulutus -tutkimus 2005. 8.5.2009.)

Tilastokeskuksen vuonna 2006 toteuttaman aikuiskoulutustutkimuksen mukaan työhön tai ammattiin liittyvään aikuiskoulutukseen osallistui työvoimasta puolet eli noin 1,3 miljoonaa ihmistä. Suurin osa tästä koulutuksesta oli työnantajien tuella toteutettua henkilöstökoulutusta. (Aikuiskoulutustutkimus 2006. Aikuiskoulutukseen osallistuminen. 3.6.2008.)

Elinkeinoelämän keskusliiton (EK) mukaan henkilöstökoulutuksessa käytetään entistä monipuolisempia menetelmiä. Yleisimmin EK:n jäsenyritykset kehittivät henkilöstönsä osaamista tutkintoon johtamattomalla koulutuksella. Se toteutettiin joko lähiopetuksena tai verkko-oppimisena. Käytössä oli myös joukko muita osaamisen kehittämisen tapoja, kuten tutkintoon johtava koulutus, omaehtoinen koulutus, trainee-ohjelmat, konferenssit ja opintomatkat, systemaattinen työkierto, projektit, kouluttajana toimiminen, mentorointi ja coaching. Opiskelijapäiviä kertyi noin kaksi henkilöä kohden vuonna 2008. Tiedot perustuvat EK:n henkilöstö- ja koulutustiedusteluun. (Henkilöstökoulutus. 5.4.2011.)

4.4. Oppisopimuskoulutus

Oppisopimuskoulutuksella tarkoitetaan määräaikaista ja kirjalliseen työsopimukseen perustuvia työpaikalla käytännön työtehtävien yhteydessä järjestettäviä opintoja, joita täydennetään tietopuolisilla opinnoilla.

Oppisopimuskoulutuksena voidaan suorittaa lähes kaikkia toisen asteen ammatillisia tutkintoja. Ammatillisia perustutkintoja voidaan suorittaa sekä ammatillisena peruskoulutuksena että aikuisten näyttötutkintona. Näyttötutkintoina voidaan suorittaa ammattitutkintoja ja erikoisammattitutkintoja. Myös tutkintorakenteen ulkopuolista koulutusta voidaan suorittaa oppisopimuksella. Yrittäjille on voitu järjestää oppisopimuskoulutusta vuodesta 1999 ja virkasuhteisille vuodesta 2008 lukien. (Oppisopimuskoulutuksen laadun kehittäminen. 2011.)

Ammatillisen peruskoulutuksen järjestäjät voivat järjestää ammatilliseen perustutkintoon johtavaa tai valmistavaa oppisopimuskoulutusta ilman opiskelijamäärärajoituksia. Tietopuolisten opintojen järjestäminen koulutuksen järjestäjän omista oppilaitoksissa on kuitenkin sidottu järjestämisluvassa määrättyihin koulutusaloihin. Ammatillisesta lisäkoulutuksen järjestämisluvassa määritellään, saako koulutuksen järjestäjä järjestää ammatillista lisäkoulutusta myös oppisopimuskoulutuksena. Opetus- ja kulttuuriministeriö vahvistaa oppisopimuksina järjestettävän lisäkoulutuksen oppisopimusten määrän vuosittain valtion talousarvion rajoissa.

Vuoden 2011 lisäkoulutuspaikkojen määrän vahvistamisessa painotettiin yrittäjien toimintaedellytysten parantamista ja yritysten sukupolvenvaihdojen edistämistä; työttömien tai työttömyysuhan alaisten henkilöiden opiskelumahdollisuuksien parantamista; maahanmuuttajien koulutusmahdollisuuksien parantamista; vailla ammatillista tutkintoa olevan tai vanhentuneen ammatillisen koulutuksen varassa työelämässä olevan henkilöstön koulustarpeiden huomioonottamista sekä koulutuksen järjestäjien alueella ja vaikutuspiirissä sijaitsevien yritysten erityisosaamista edellyttäviin koulustarpeisiin vastaamista. (Ammatillisen lisäkoulutuksen oppisopimuspaikkojen hakeminen ja jakaminen vuodelle 2011. 5.10.2010.)

Oppisopimuskoulutuksen osuus on noin 15 % ammatillisen koulutuksen kokonaismäärästä. Opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalalla rahoituksen perusteeksi luettavien oppisopimusten määrä oli vuonna 2010 noin 43 000. Oppisopimuskoulutuksen järjestäjiä oli vuonna 2010 yhteensä 91. Tutkintotavoitteisesta oppisopimuskoulutuksesta 99,5 % toteutetaan näyttötutkintojärjestelmän mukaisesti. Oppisopimusopiskelijoista yli 25-vuotiaiden osuus on noin 75 %. (Oppisopimuskoulutuksen laadun kehittäminen. 2011.)

4.4.1. Oppisopimuskoulutuksen opiskelijamäärät Hämeessä

Päijät-Hämeessä oppisopimuskoulutuksesta vastaa Koulutuskeskus Salpaus / Päijät-Hämeen koulutuskonserni ja Askon ammattioppilaitos / Uponor Suomi Oy. Opetushallituksen raporttien mukaan **Päijät-Hämeen koulutuskonsernin oppisopimuskoulutuksen** tilastoitu opiskelijamäärä 20.1.2011 oli ammatillisessa peruskoulutuksessa 430; näistä aikuisia oli 292 ja nuoria 138. Ammatillisessa lisäkoulutuksessa oppisopimusopiskelijoita oli tuolloin 1066, joista 496 ammattitutkintoon valmistavassa koulutuksessa, 425 erikoisammattitutkintoon valmistavassa koulutuksessa ja 145 ei-tutkintotavoitteisessa koulutuksessa. Niiden työnantajien lukumäärä, joilla oppisopimusopiskelijoita ammatillisessa perusopetuksessa, oli 259. Ammatillisen lisäkoulutuksen oppisopimusopiskelijoilla oli 342 työnantajaa. (Oppisopimuskoulutuksen 20.1.2011 tilastoidut opiskelijamäärät. 7.3.2011.)

Uponor Suomi Oy:llä oppisopimuskoulutuksessa oli vuoden 2011 tammikuussa 56 lisäkoulutuksen opiskelijaa, jossa ammattitutkintoon valmistavassa koulutuksessa 3, erikoisammattitutkintoon valmistavassa koulutuksessa 21 ja ei-tutkintotavoitteisessa koulutuksessa 32. (Sama.)

Kanta-Hämeessä **Hevosopisto Oy:llä** Ypäjällä 20.1.2011 oli 8 oppisopimusopiskelijaa ammatillisessa peruskoulutuksessa, näistä 7 oli yrittäjiä. (Sama.)

Hämeenlinnan seudun oppisopimustoimisto on Koulutuskeskus Tavastian yhteydessä. Sen ylläpitäjällä, **Hämeenlinnan seudun koulutuskuntayhtymällä**, oli alkuvuodesta 153 ammatillisen peruskoulutuksen oppisopimusta, joista 108 aikuisille ja 45 nuorille – näillä oli 90 eri työnantajaa. Ammatillisen lisäkoulutuksen oppisopimuksia Hämeenlinnan seudun koulutuskuntayhtymällä oli 294, joista ammattitutkintoon valmistavassa koulutuksessa 112, erikoisammattitutkintoon valmistavassa koulutuksessa 104 ja ei-tutkintotavoitteisessa koulutuksessa 78. Erikoisammattitutkintoon johtavan koulutuksen opiskelijoista 40 % (41) tähtäsi johtamisen erikoisammattitutkintoon. Niiden työnantajien lukumäärä, joilla oli Koulutuskeskus Tavastiassa oppisopimusopiskelijoita ammatillisessa lisäkoulutuksessa, oli 155. (Sama.)

Lounais-Hämeen oppisopimustoimisto toimii **Forssan ammatti-instituutin** yhteydessä. Oppilaitoksen omistaa Lounais-Hämeen ammatillisen koulutuksen kuntayhtymä. Siellä ammatillisen peruskoulutuksen oppisopimusopiskelijoita 20.1.2011 oli 125; näistä aikuisia 90 ja nuoria 35 ja heillä oli 83 työnantajaa. Ammatillisen lisä-

koulutuksen oppisopimuksia oli 262. Näistä 92 tähtäsi ammattitutkintoon, 108 erikoisammattitutkintoon ja 62 ei ollut tutkintotavoitteisia. Lisäkoulutuksen oppisopimusopiskelijoilla oli 126 työnantajaa. (Sama.)

Riihimäen seudulla on oma oppisopimuskeskuksensa uusmaalaisen Hyria Koulutus Oy:n alaisuudessa. Myös Riihimäellä toimivalla Suomen ympäristöopisto Sykli Oy:llä on järjestämislupa ammatilliseen lisäkoulutukseen oppisopimuskoulutuksena.

5. Aikuiskoulutuksen järjestäjä- ja ylläpitäjäverkosto

Suomessa aikuiskoulutusta järjestetään noin 800 julkisen valvonnan alaisessa oppilaitoksessa, joista osa on erikoistunut aikuiskoulutukseen. Aikuiskoulutusta järjestetään aikuislukioissa, ammatillisissa oppilaitoksissa ja ammatillisissa aikuiskoulutuskeskuksissa, ammatillisissa erikoisoppilaitoksissa, ammattikorkeakouluissa ja yliopistoissa sekä vapaan sivistystyön oppilaitoksissa. Henkilöstökoulutuksessa ja työvoimapolitiisessa koulutuksessa käytetään paljon myös opetushallinnon ulkopuolisia koulutuksen järjestäjiä.

5.1. Kanta-Hämeessä aikuisopetusta antavat oppilaitokset

Kanta-Hämeessä on kotipaikka 17 aikuiskoulutuksen järjestäjällä. Lisäksi ammatillista koulutusta tarjoavalla uusmaalaisella Hyria Koulutus Oy:llä on toimipisteitä Riihimäellä ja Hämeenlinnassa. Riihimäellä toimiva, uusmaalainen Suomen Ympäristöopisto SYKLI Oy järjestää ympäristöhuollon koulutusta. Ruukki Teollisuusoppilaitos valmentaa myös Hämeenlinnassa ammattilaisia teräksen valmistuksen ja jatkojalostuksen sekä kunnossapidon ammattitehtäviin Suomen toimipaikoille. Suomen yrittäjäopistolla (SYO) on toimipiste Hämeenlinnassa. SYO Häme keskittyy toiminnassaan asiakasyritystensä liiketoiminnan parantamiseen, yrittäjävalmennuksiin sekä pk-yritysten valmennuksiin.

Tampereen yliopiston luokanopettajakoulutus toimii vielä Hämeenlinnassa, mutta siirtyy Tampereelle 1.8.2012. Aiempi ammattikasvatuksen tutkimus- ja koulutuskeskus Hämeenlinnassa on nykyisin osa Tampereen yliopiston kasvatustieteiden yksikköä. Tampereen yliopiston täydennyskoulutus on siirtynyt osaksi uusien tieteenalayksiköiden toimintaa vuoden 2011 alusta, ja TYT:n toimipiste Hämeenlinnassa on lopetettu.

Kanta-Hämeen aikuislukiot ja lukion aikuislinjat Hämeenlinnassa, Forssassa ja Riihimäellä ovat kunnallisia, Hämeenlinnassa on kuitenkin vireillä lukiokoulutuksen siirtäminen Hämeenlinnan seudun koulutuskuntayhtymän alaisuuteen.

Ammatillisista oppilaitoksista hevosalan ammatillista perus-, jatko- ja täydennyskoulutusta tarjoava Ypäjän hevosopisto on osakeyhtiö, kun taas kuntayhtymät ylläpitävät Hämeen ammatti-instituuttia, Koulutuskeskus Tavastiaa ja Forssan ammatti-instituuttia. Hämeen ammatti-instituutti Hämeen ammatti-instituutista valmistuu osaajia metsiin, meijereihin, maataloilille sekä matkailu-, puutarha- ja viheralalle. Koulutuskeskus Tavastia ja Forssan ammatti-instituutti ovat monialaisia oppilaitoksia.

Kiipulasäätiö omistaa ammatillista erityisopetusta järjestävän Kiipulan ammattiopiston, johon Perttulan erityisammattikoulu yhdistettiin vuonna 2009. Valtio ylläpitää Riihimäen vankilan yhteydessä toimiva Riihimäen ammattioppilaskoulu.

Kanta-Hämeessä on päätoimipaikka ammatillisella erikoisoppilaitoksella, Lihateollisuusopistolla, joka toimii Lihateollisuuden tutkimuskeskuksen yhteydessä. Forssassa kaupungin aiemmin omistamasta ammatillisesta aikuiskoulutuskeskuksesta on muodostettu osakeyhtiö, Faktia Koulutus Oy, jolla on toimipisteet Forssassa, Espoossa, Hämeenlinnassa ja Turussa.

Hämeen ammattikorkeakoulu toimii sekä Kanta-Hämeessä että Etelä-Pirkanmaalla. Ammattikorkeakoulu toimii seitsemällä koulutusosalalla, ja koulutusohjelmia on kolmisenkymmentä.

Vapaan sivistystyön oppilaitoksia Kanta-Hämeessä on yhdeksän. Tammelassa on liikunnan koulutuskeskus Eerikkilän urheiluoipisto. Suomen evankelisuterilainen kansanlähetys ry ylläpitää Kansanlähetysopistoa Hausjärven Ryttylässä. Hämeen kesäyliopisto järjestää eri puolilla maakuntaa avointa yliopisto-opetusta, täydennyskoulutusta sekä yleissivistävää koulutusta. Kanta-Hämeessä on kuusi kansalaisopistoa: Hausjärven kansalaisopisto, Jokiläänin kansalaisopisto (toimialueena Jokioinen, Humppila ja Ypäjä), Lopen opisto, Riihimäen kansalaisopisto, Vanajaveden opisto (toimialueena Hämeenlinna, Hattula ja Janakkala) sekä Wahren-opisto (toimialueena Forssa ja Tammela).

Taulukko 12. Aikuiskoulutuksen järjestäjät, joilla oli kotipaikka Kanta-Hämeessä vuonna 2011.

Koulutuksen järjestäjä	Oppilaitostyyppi										
	Aikuislukio tai lukion aikuislinja	Ammatillinen oppilaitos	Ammatillinen erityisoppilaitos	Ammatillinen erikoisoppilaitos	Ammatillinen aikuiskoulutuskeskus	Ammattikorkeakoulu	Liikunnan koulutuskeskus	Kansanopisto	Kansalaisopisto	Kesäyliopisto	Muu oppilaitos
Yksityinen (5)											
1 Faktia Koulutus Oy					x						
2 Hevosopisto Oy		x									
3 Kiipulasäätiö			x								
4 Lihateollisuuden tutkimuskeskus LTK osuuskunta				x							
5 Palloilusäätiö							x				
6 Suomen evankelisluterilainen kansanlähetyksen ry								x			
Valtio (1)											
7 Riihimäen vankila (Riihimäen ammattioppilaskoulu)											x
Kunta (6)											
8 Forssa	x								x		
9 Hausjärvi									x		
10 Hämeenlinna	x										
11 Jokioinen									x		
12 Loppi									x		
13 Riihimäki	x								x		
Kuntayhtymä (5)											
14 Hämeen ammatillisen korkeakoulutuksen kuntayhtymä		x				x					
15 Hämeen maakuntaliitto										x	
16 Hämeenlinna seudun koulutuskuntayhtymä		x									
17 Hämeenlinnan seudun kansalaisopiston kuntayhtymä									x		
18 Lounais-Hämeen ammatillisen koulutuksen kuntayhtymä		x									

5.2. Päijät-Hämeessä aikuisopetusta antavat oppilaitokset

Päijät-Hämeessä kotipaikka on 12 aikuiskoulutuksen järjestäjällä. Sen lisäksi Lahden yliopistokeskuksessa opetusta antaa Aalto-yliopisto, Helsingin yliopisto ja Lappeenrannan teknillinen yliopisto. HAAGA-HELIA -ammattikorkeakoulu järjestää koulutusta Vierumäellä. Hyria Koulutus Oy:llä on toimipiste Lahdessa, samoin Kiipulan ammattiopistolla.

Aikuislukio toimintaa on Lahden yhteiskoulun yhteydessä. Päijät-Hämeen koulutus konsernin omistama Koulutuskeskus Salpaus järjestää monipuolisesti ammatillista opetusta sekä nuorille että aikuisille. Koulutus konserni on myös Lahden ammattikorkeakoulun omistaja. Lahden diakoniasäätiöllä on humanistisen ja kasvatusalan sekä sosiaali- ja terveysalan koulutusta. Uponor Suomi Oy järjestää koulutusta Askon ammattioppilaitoksessa.

Päijät-Hämeessä on seitsemän vapaan sivistystyön koulutuksen järjestäjää. Maakunta on tunnettu liikunnan opetuksesta: Vierumäellä on Suomen urheiluopisto ja Nastolassa Pajulahti. Lahden kansanopiston toiminnan keskiössä ovat kasvatus-, sosiaali- ja terveysalan, kielten, viestinnän ja taiteiden koulutukset sekä perusopetus ja maahanmuuttajakoulutus. Itä-Hämeen kansansivistystyön säätiö ylläpitää Hartolassa Itä-Hämeen opistoa, joka toimii sekä kansanopistona että kansalaisopistona. Tällä opistolla on myös aikuislukion toimilupa. Wellamo-opisto tarjoaa kansalaisopiston opintoja Lahden kaupungin lisäksi Asikkalassa, Hollolassa, Hämeenkoskella, Kärkölässä, Myrskylässä, Nastolassa, Orimattilassa ja Padasjoella. Lahdessa toimii myös settlementin omistama Harjulan kansalaisopisto. Jyränkölän settlementti puolestaan ylläpitää Heinolan kansalaisopistoa. Lahdessa toimii lisäksi Päijät-Hämeen kesäyliopisto.

Viipurin musiikkiopistona aloittanut Lahden konservatorio kouluttaa musiikissa myös aikuisia.

Taulukko 13. Aikuiskoulutuksen järjestäjät, joilla oli kotipaikka Päijät-Hämeessä 2011.

Koulutuksen järjestäjä	Oppilaitostyyppi							
	Aikuislukio tai lukion aikuislinja	Ammatillinen oppilaitos	Ammatillinen erikoisoppilaitos	Ammattikorkeakoulu	Liikunnan koulutuskeskus	Kansanopisto	Kansalaisopisto	Kesäyliopisto
Yksityinen (10)								
1 Harjulan settlementti ry							x	
2 Itä-Hämeen kansansivistystyön säätiö	x					x	x	
3 Jyränkölän settlementti ry							x	
4 Lahden diakoniasäätiö		x						
5 Lahden kansanopiston säätiö						x		
6 Lahden yhteiskoulun säätiö	x							
7 Päijät-Hämeen kesäyliopistoyhdistys ry								x
8 Suomen urheiluopiston kannatus osakeyhtiö					x			
9 Uponor Suomi Oy			x					
10 Valtakunnallinen valmennus- ja liikuntakeskus Oy					x			
Kunta (1)								
11 Lahti							x	
Kuntayhtymä (1)								
12 Päijät-Hämeen koulutus konserni		x		x				

6. Mistä vastuksia aikuiskoulutuksen haasteisiin?

Tiukkeneva julkinen talous asettaa aikuiskoulutukselle, kuten koko koulutusjärjestelmälle ja julkisille palveluille, kiristyviä reunaehtoja. Vaikka aikuiskoulutuksen tavoitteet koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelmassa on asetettu korkealle, niin samassa asiakirjassa todetaan, että aikuiskoulutuksen tarjontaa vähennetään vuodesta 2013 lukien. Entistä enemmän tarvitaan päällekkäisen koulutustarjonnan purkamista, yhteistyötä ja työnjakoa koulutuksen järjestäjien ja muiden toimijoiden kesken.

Hallituksen tavoitteena on **väestön koulutustason nostaminen**. Kanta- ja Päijät-Hämeessä väestön koulutustaso on alle maan keskiarvolukujen. Tähän vaikuttaa osaltaan se, että näissä maakunnissa ei ole omaa yliopistoa. Hämeessä on kuitenkin monipuoliset koulutusmahdollisuudet ja hyvät edellytykset elinikäiseen oppimiseen. Aikuisten ohjausta kehittämällä koulutuksen kysyntä ja tarjonta voi kohdata nykyistä paremmin.

Pelkän perustutkinnon varassa olevat henkilöt ovat suurimmassa vaarassa syrjäytyä työelämästä ja koko yhteiskunnasta. Nuorten yhteiskuntatakuun toteuttaminen vuodesta 2013 alkaen voi osaltaan poistaa nuorten syrjäytymisvaaraa. Kanta- ja Päijät-Hämeessä on kuitenkin suuri joukko yli 30-vuotiaita ilman ammatillista tutkintoa. Työvoimapolitiittinen koulutus on yksi vastaus heidän osaamistasonsa nostamiseen. Joissain tapauksissa on myös mahdollista opiskella ammatti omaehtoisessa koulutuksessa työvoimakoulutuksen eduin.

Työikäisen väestön osaamisen uudistaminen on pitkälti työnantajien tehtävä. Se on monesti ongelmallista erityisesti pienyrityksissä, joista on vaikea irrottautua koulutukseen. Alueen oppilaitosten tulisi olla entistä aktiivisempia tarjoamaan verkostona apuaan henkilöstökoulutuksen järjestämiseen. Työ- ja elinkeinohallinnon järjestämä yhteishankintakoulutus on myös **mahdollisuus pienyritysten henkilöstökoulutukseen**. Tiedon välitystä pienyrityksien palveluista on tarkoitus parantaa Yritys-Suomen avulla. Oppisopimuskoulutuksena toteutettu ammatillinen lisäkoulutus soveltuu hyvin työssäkäyvän väestönosan osaamisen parantamiseen.

Yhtenä tavoitteena on työurien pidentäminen ja **ikäntyvien työntekijöiden pitäminen nykyistä kauemmin työelämässä**. Ammattitaidon ylläpitäminen opiskelulla voi auttaa tässä asiassa. Tarvitaan aikuispedagogiikkaa, joka ottaa huomioon ikääntyvän henkilön erityispiirteet opiskelussa. Aktiivisten **eläkeläisten kasvava määrä** luo paineita kehittää erityisesti vapaan sivistystyön koulutustarjontaa palvelemaan eläkeläisten kiinnostusta elinikäiseen oppimiseen.

Kun syntyperäisten suomalaisten määrä ei juurikaan kasva, on entistä tärkeämpää saada käyttöön **maahanmuuttajien osaaminen**. Tarvitaan kotouttamiskoulutusta, mutta myös maahanmuuttajille mahdollisuuksia täydentää osaamistaan omaehtoisessa koulutuksessa.

Kanta- ja Päijät-Hämeessä on hyvää yhteistyötä oppilaitosten, aikuiskouluttajien ja työelämän kesken. Viime vuosina on myös parannettu aikuisten ohjaajien taitoja ja ohjauksen menettelytapoja. Aikuisille on kehitetty uusia ohjaus-, tieto- ja neuvontapalveluja, jotka osaltaan helpottavat aikuisten hakeutumista koulutukseen.

Lähteet

- Aikuiskoulutusopas - syksy 2011. Opetushallitus. Oppaat ja käsikirjat 2011:8.
- Aikuiskoulutustutkimus 2006. Aikuiskoulutukseen osallistuminen. 3.6.2008. Suomen virallinen tilasto. Koulutus 2008.
- Amkota. 3.1.2011. Online-tilastot. Opiskelijat ammattikorkeakouluittain. (Viitattu 15.7.2011.)
- Ammatillisen lisäkoulutuksen oppisopimuspaikkojen hakeminen ja jakaminen vuodelle 2011. 5.10.2010. Opetus- ja kulttuuriministeriö. Dnro 13/500/2010.
- Avoinyliopisto.fi. Avoimen yliopisto-opetuksen tietopalvelu. (Viitattu 18.7.2011.)
- CVTS, Yritysten henkilöstökoulutus -tutkimus 2005, 8.5.2009. Suomen virallinen tilasto. Koulutus 2008.
- Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten strategia-asiakirja 2012–2015. 5.10.2011.
- Eurooppa 2020 -strategia. Suomen kansallisen ohjelman tarkistus, syksy 2011. Valtionvarainministeriö. Taloudelliset ja talouspoliittiset katsaukset 48a/2011.
- Eurooppa-neuvosto. 17. kesäkuuta 2010. Pöytäkirjat. EUCO 13/10. CO EUR 9, CONCL 2.
- Hanhijoki Ilpo, Katajisto Jukka, Kimari Matti ja Savioja Hannele. 2011. Koulutus ja työvoiman kysyntä 2025. Ennakointituloksia tulevaisuuden työpaikoista ja koulutustarpeista. Opetushallitus. Raportit ja selvitykset 2011:25.
- Henkilöstökoulutus, 5.4.2011. EK:n kotisivut <http://www.ek.fi>. (Viitattu 20.7.2011.)
- Honkatukia Juha, Ahokas Jussi & Marttila Kimmo. 2010. Työvoiman tarve Suomen taloudessa vuosina 2010–2025. VATT Tutkimukset 154.
- Hämeen ELY-keskuksen työvoimapolitiittisen aikuiskoulutuksen vuosittaiset tilastot vuonna 2010.
- Hämeen ensimmäinen ammattibarometri julkaistu. 2011. Hämeen ELY-keskus. Tiedote. 7.6.2011.
- Hämeen maakuntaohjelma 2011–2014. 2010. Hämeen liiton julkaisu I A 31.
- Katsaus Suomen väestöön 2010. Tilastokeskus. 30.11.2011.
- Kirurgisen hoitotyön kliininen kehittäjä. 2011. HAMKin kotisivut (www.hamk.fi) >Koulutus > Täydennyskoulutus > Sosiaali- ja terveysala > Kirurgisen hoitotyön kliininen kehittäjä. (Viitattu 15.7.2011.)
- Koulutus ja tutkimus vuosina 2011–2016. Kehittämissuunnitelma. 2012. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisu 2012:1.
- Kumpulainen Timo (toim.). 2009. Aikuiskoulutuksen vuosikirja. Tilastotietoja aikuisten opiskelusta 2007. Opetusministeriön julkaisu 2009:42.
- kunnat.net, kuntatiedon keskus.2010a. Kanta-Häme. <http://www.kunnat.net> >Tilastot >Yleistilastoja alueittain>Kanta-Häme. (Viitattu 19.7.2010.)
- kunnat.net, kuntatiedon keskus.2010b. Päijät-Häme. <http://www.kunnat.net> >Tilastot >Yleistilastoja alueittain>Päijät-Häme. (Viitattu 19.7.2010.)
- Lahden yliopistokeskus. <http://www.lahdenyliopistokeskus.fi/>. (Viitattu 18.7.2011.)

Laki alueiden kehittämisestä. Suomen säädöskokoelma 1651/2009.

Laki vapaasta sivistystyöstä 632/1998.

Maahanmuuttajaväestön asema opetusministeriön tehtäväalueilla. 2009. Opetusministeriön politiikka-analyysejä 2009:3.

Myrskylä Pekka. 9.7.2010. Maahanmuutossa suuria vuosivaihteluita. Tilastokeskus. Tieto&trendit 4-5/2010. (Viitattu 27.7.2010.)

Ohje työvoimapolitiisesta aikuiskoulutuksesta ja siihen hakeutuville ja osallistuville maksettavista etuuksista 6.6.2011. Työ- ja elinkeinoministeriö. TEM/1258/07.02.02./2011.

Opetushallitus. 2011. Laskentatulokset (tavoite) Kanta- ja Päijät-Hämeestä. 28.2.2011.

Opetushallituksen WERA – web-raportointipalvelu. Ammatillisen peruskoulutuksen opiskelijamäärä (aikasarja). Päivitetty 12/2011.

Opetushallituksen WERA - web-raportointipalvelu. Lukion syksyn opiskelijamäärä (aikasarja). Päivitetty 9/2011.

Opetushallituksen WERA – web-raportointipalvelu. Näyttötutkinnon suorittaneet (aikasarja). Päivitetty 12/2011.

Opetushallitus. WERA – web-raportointipalvelu. Väestön koulutus rakenne 10-vuotiskäryhmittäin (lkm ja %). Päivitetty 04/2011.

Oppilaitosten aikuiskoulutus 2010. 14.12.2011. Oppilaitosten tutkintoon johtamattomassa aikuiskoulutuksessa 2,2 miljoonaa osallistujaa vuonna 2010. Suomen virallinen tilasto. Koulutus 2011.

Oppisopimuskoulutuksen laadun kehittäminen. 2011. Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2011:8.

Oppisopimuskoulutuksen 20.1.2011 tilastoidut opiskelijamäärät, 7.3.2011. Opetushallitus. Perustietosovellus 20.1.2011. Oppisopimuskoulutus. Raportti: P13LOMKUVA.

Päijät-Häme 2011–2014. 2010. Päijät-Hämeen maakuntaohjelma. Päijät-Hämeen liitto. A184*2010.

Pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen ohjelma. 22.6.2011. Valtioneuvoston kanslia.

Räätälöityä koulutusta yrityksen tarpeisiin. Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus.

Suomen väestön koulutustason vahvuudet ja heikkoudet. 2010. Opetus- ja kulttuuriministeriön politiikka-analyysejä 2010:3

Taloudellinen katsaus. Lokakuu 2011. Valtionvarainministeriö. Taloudelliset ja talouspoliittiset katsaukset 36a/2011.

Tasapainoiseen työllisyyskehitykseen 2025. Ehdotus koulutustarjonnan tavoitteiksi vuodelle 2016. 2011. Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2011:16.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Tilasto- ja indikaattoripankki SOTKANet. <http://uusi.sotkanet.fi>.

Tilastokeskus. Koulutus/Väestön koulutus rakenne. PX-Web-tietokannat. 2.12.2011. (Viitattu 25.1.2012).

Tilastokeskus. Väestö/Muuttoliike. PX-Web-tietokannat. 29.4.2011. (Viitattu 7.7.2011).

Tilastokeskus. Väestö/Väestörakenne. PX-Web-tietokannat. 18.3.2011. (Viitattu 7.7.2011).

Työssäkäynti 2009. Pääasiallinen toiminta ja ammattiasema. 4.4.2011. Suomen virallinen tilasto. Väestö 2011.

Työssäkäynti 2010. Työttömien taustat. 29.6.2011. Tilastokeskus. Suomen virallinen tilasto. Väestö 2011.

Työttömyyden lasku hidastui hieman joulukuussa. 24.1.2012. Hämeen ELY-keskus.

Työttömät työnhakijat, työttömyysaste ja työpaikat Hämeen ELY-alueella vuosina 2006–2011. Toukokuu 2011. Hämeen ELY-keskus. Tilastokatsaus.

Työvoimakoulutus. 1.3.2010. http://www.mol.fi/mol/fi/03_koulutus_ura/01_tyovoimakoulutus/index.jsp. (Viitattu 18.7.2011.)

Työvoimatutkimus. Työllisyys ja työttömyys vuonna 2010. 15.2.2011. Tilastokeskus. Suomen virallinen tilasto. Työmarkkinat 2011.

Uuden osaamisen ja työllisyyden ohjelma: Eurooppa tähtää täystyöllisyyteen. 23.11.2010. Komission tiedonanto Euroopan parlamentille, neuvostolle, Euroopan talous- ja sosiaalikomitealle ja alueiden komitealle. Strasbourg. KOM(2010) 682 lopullinen.

Vieraskieliset ja koulutus – Tilastotietoja. 2009. Etelä-Suomen lääninhallituksen julkaisuja 144/2009.

Vipunen. Tutkinnot ammattikorkeakouluittain. Viitattu 31.1.2012.

Väestörakenne 2010. 18.3.2011. Tilastokeskus. Suomen virallinen tilasto. Väestö 2011.

Julkaisusarjan nimi ja numero Raportteja 46/2012				
Vastuualue Elinkeinot, työvoima, osaaminen ja kulttuuri				
Tekijät Pirjo Virtanen		Julkaisu-aika Toukokuu 2012		
		Kustantaja /Julkaisija Hämeen elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus		
		Hankkeen rahoittaja / toimeksiantaja		
Julkaisun nimi Kanta- ja Päijät-Hämeen aikuiskoulutus haasteiden edessä Ennakointia vuosille 2012–2015				
Tiivistelmä <p>Raportissa tarkastellaan Kanta- ja Päijät-Hämeen aikuiskoulutusta. Aluksi kerrotaan toimintaympäristöstä: väestön määrästä, ikärakenteesta ja koulutusrakenteesta sekä maahanmuutosta ja vieraskielisestä väestöstä. Työvoiman osalta esitellään työvoimatasetta, työttömyyttä Hämeessä sekä ennusteita työllisyyden kehityksestä. Lisäksi kerrotaan toimintaympäristön kehitysnäkymistä, jotka pohjautuvat maakuntaohjelmiin.</p> <p>Sen jälkeen kerrotaan, miten aikuiskoulutusta on linjattu Eurooppa 2020 -strategiassa ja Suomen kansallisessa ohjelmassa Eurooppa 2020 -strategiaan. Sitten esitellään valtakunnallisia linjauksia aikuiskoulutuksesta: mitä on kirjoitettu hallitusohjelmassa, ELY-keskusten strategia-asiakirjassa sekä koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelmassa. Lisäksi mukaan on poimittu maakunnalliset linjaukset aikuiskoulutuksesta Kanta- ja Päijät-Hämeen maakuntaohjelmista.</p> <p>Aikuiskoulutuksesta esitellään sen eri organisointimuotoja (omaehtoinen koulutus, työvoimapolitiittinen koulutus, henkilöstökoulutus ja op- pisopimuskoulutus). Aikuisopiskelusta ja aikuisten suorittamista tutkinnoista Kanta- ja Päijät-Hämeessä esitetään tilastoaineistoa ja kerrotaan aikuiskoulutuksen järjestäjä- ja ylläpitäjäverkosta. Lopuksi vedetään yhteen aikuiskoulutuksen haasteita ja etsitään niihin vastauksia. Raportti Kanta- ja Päijät-Hämeen aikuiskoulutuksesta haasteiden edessä toteuttaa Hämeen ELY-keskukselle sen ensimmäisessä strategisessa tulosopimuksessa annettua tehtävää seurata alueen työvoiman kysynnän ja tarjonnan kohtaantoa ja laatia lyhyen aikavälin ennusteita työvoima- ja koulutustarpeista. Se luo myös pohjaa Hämeen ELY-keskuksen työvoimapolitiittisille koulutushankinnoille.</p>				
Asiasanat (YSA:n mukaan) Kanta-Häme, Päijät-Häme, aikuiskoulutus, työvoimakoulutus, koulutustarpeet				
ISBN (Painettu)	ISBN (PDF) 978-952-257-532-6	ISSN-L 2242-2846	ISSN (painettu)	ISSN (verkkopainettu) 2242-2854
www www.ely-keskus.fi/julkaisut www.doria.fi		URN URN:ISBN:978-952-257-532-6		Kieli Suomi
Sivumäärä 41				
Julkaisun tilaukset Julkaisu on saatavana vain verkossa: www.doria.fi/ely-keskus				
Kustannuspaikka ja -aika			Painotalo	

Raportissa tarkastellaan Kanta- ja Päijät-Hämeen aikuiskoulutusta. Aluksi kerrotaan toimintaympäristöstä: väestön määrästä, ikärakenteesta ja koulutusrakenteesta sekä maahanmuutosta ja vieraskielisestä väestöstä. Työvoiman osalta esitellään työvoimatasetta, työttömyyttä Hämeessä sekä ennusteita työllisyyden kehityksestä. Lisäksi kerrotaan toimintaympäristön kehitysnäkymistä, jotka pohjautuvat maakuntaohjelmiin.

Sen jälkeen kerrotaan, miten aikuiskoulutusta on linjattu Eurooppa 2020 –strategiassa ja Suomen kansallisessa ohjelmassa Eurooppa 2020 –strategiaan. Sitten esitellään valtakunnallisia linjauksia aikuiskoulutuksesta: mitä on kirjoitettu hallitusohjelmassa, ELY-keskusten strategia-asiakirjassa sekä koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelmassa. Lisäksi mukaan on poimittu maakunnalliset linjaukset aikuiskoulutuksesta Kanta- ja Päijät-Hämeen maakuntaohjelmista.

Aikuiskoulutuksesta esitellään sen eri organisointimuotoja (omaehtoinen koulutus, työvoimapolitiittinen koulutus, henkilöstökoulutus ja oppisopimuskoulutus). Aikuisopiskelusta ja aikuisten suorittamista tutkinnoista Kanta- ja Päijät-Hämeessä esitetään tilastoaineistoa ja kerrotaan aikuiskoulutuksen järjestäjä- ja ylläpitäjäverkosta. Lopuksi vedetään yhteen aikuiskoulutuksen haasteita ja etsitään niihin vastauksia.

Raportti Kanta- ja Päijät-Hämeen aikuiskoulutuksesta haasteiden edessä toteuttaa Hämeen ELY-keskukselle sen ensimmäisessä strategisessa tulosopimuksessa annettua tehtävää seurata alueen työvoiman kysynnän ja tarjonnan kohtaantoa ja laatia lyhyen aikavälin ennusteita työvoima- ja koulutustarpeista. Se luo myös pohjaa Hämeen ELY-keskuksen työvoimapolitiittisille koulutushankinnoille.

RAPORTEJA 46 | 2012
KANTA- JA PÄIJÄT-HÄMEEN AIKUISKOULUTUS HAASTEIDEN EDESSÄ
ENNAKOINTIA VUOSILLE 2012-2015

Hämeen elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus

ISBN 978-952-257-532-6 (PDF)

ISSN-L 2242-2846

ISSN 2242-2854 (verkkojulkaisu)

URN:ISBN:978-952-257-532-6

www.ely-keskus.fi/julkaisut | www.doria.fi/ely-keskus